

Barn och elever med annat modersmål än svenska 2014

Kvalitetsrapport om skolformerna i Borås Stad

Inledning

Skollagen föreskriver att varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen¹. I skollagen har det gamla kravet på kvalitetsredovisning tagits bort och ersatts av ett krav på att det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras.

Uppgifterna i denna rapport är hämtade från Borås Stads förskolor och skolor. Förskolechefer och rektorer har genomfört självskattningar av sin verksamhet. Uppgifter från verksamhetssystem och nationella databaser finns också med. Rapporten är sammanställd av Utvecklingsenheten, förutom avsnittet om gymnasieskola och vuxenutbildning som är sammanställd av utbildningsförvaltningen.

Rapporter tas fram under en tvåårscykel där en del rapporter skrivs årligen och andra vartannat år.

År 1 innehåller rapporter om

- a. barn och elever i behov av särskilt stöd,
- b. värdegrund,
- c. resultat och undervisning samt
- d. barn och elever med annat modersmål än svenska

År 2 innehåller rapporter om

- a. barn och elever i behov av särskilt stöd,
- b. kvalitetsarbete,
- c. resultat och undervisning samt
- d. fritidshem.

Följande aspekter tas upp i rapporten om barn och elever med annat modersmål än svenska:

- Förutsättningar beträffande barn med annat modersmål än svenska i förskolan
- Organisation för modersmålsstöd i förskolan
- Språkutvecklande arbete i förskolan
- Nyanlända elever
- Svenska som andraspråk
- Modersmålsundervisning
- Studiehandedning på modersmålet

Rapporten består av tre delar:

1. Förskola
2. Grundskola och grundsärskola
3. Gymnasieskola och vuxenutbildning

¹ Skollagen 2010:800 4kap 3§

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Innehållsförteckning	2
Sammanfattning.....	3
Förskola	7
Förutsättningar.....	7
Organisation	9
Språkutvecklande arbete	10
Grundskola.....	21
Nyanlända elever.....	22
Analys	24
Undervisning i svenska som andra språk (SVA)	28
Analys	29
Utvecklingsbehov	39
Gymnasieskola och vuxenutbildning.....	40

Sammanfattning

Förskola

Förutsättningar

Andelen barn med annat modersmål än svenska uppgår enligt lokal statistik till drygt 30 procent i Borås Stads förskolor och tendensen har varit att andelen ökat de senaste åren. I samtliga stadsdelar uttrycker förskolecheferna att modersmålsutvecklingen är viktig för barnens utveckling av det svenska språket och möjlighet att lära sig ytterligare språk. Synen på modersmålsstöd som betydelsefullt för identitet, självkänsla och självförtroende framhålls inte i lika hög utsträckning på alla stadsdelar och är en fråga som förtjänar att diskuteras vidare på såväl stadsdels- som på enhetsnivå. Sammantaget uppskattar förskolecheferna i Borås Stad att cirka en tredjedel av barnen med annat modersmål än svenska får någon form av modersmålsstöd i förskolan. Skillnaderna är stora mellan stadsdelarna.

Organisation

Organisationen kring barn med annat modersmål än svenska varierar, främst mellan, men även i någon mån inom stadsdelarna. Det är därför svårt att ange generella åtgärder för hela kommunen, men det kan konstateras att goda exempel finns och att dessa bör få spridning till samtliga stadsdelar och enheter. Kartläggning av barn med annat modersmål sker på en majoritet av enheterna i varje stadsdel, men medveten placering av barn med annat modersmål än svenska förekommer enbart i stadsdelen Väster och där vid drygt hälften av enheterna. Ungefär hälften av förskolorna i Borås Stad uppger att de har personal med flerspråkig kompetens, men det är inte alltid det finns en matchning mellan barnens och pedagogernas språk. Där personal finns som talar samma modersmål som något eller några av barnen används denna tillgång både i kontakt med vårdnadshavarna och i det dagliga arbetet med barnen. Stadsdelen Väster är den enda stadsdelen som har en språkpedagog till stöd för personalen, behovet av denna funktion bör diskuteras vidare i respektive stadsdel, inte minst ur ett likvärdighetsperspektiv. Det är också troligt att personal behöver få samtala om vad modersmålsstöd är och hur det kan erbjudas inom ordinarie verksamhet.

Språkutvecklande arbetssätt

Lärande exempel på språkutvecklande arbetssätt, både vad gäller den pedagogiska miljön och hur vårdnadshavare kan inkluderas i arbetet, finns i den egna organisationen även om det inte förekommer på varje enhet. En utmaning är att låta de goda exemplen få spridning till samtliga förskolor, inte minst till de som tar emot få barn med annat modersmål än svenska. Det som framstår som utvecklingsbehov är främst anpassning av och tillgång till material, lekar etcetera på barnens modersmål men också möjligheten för barnen att uttrycka sig på sitt modersmål och att utveckla detsamma. I takt med att tillgången till digitala verktyg och hjälpmedel ökar borde detta arbete underlättas. Biblioteken torde också kunna användas mer systematiskt i arbetet med modersmålsstöd. Ett interkulturellt förhållningssätt innebär att vara medveten om sin roll utifrån sin egen etniska bakgrund och att förstå hur ett mångkulturellt samhälle återspeglas i förskolan. Att stimulera barnen att använda sina språk är en viktig del i detta. Det handlar om insikt om det egna värdesystemet och att inse att barnen bär med sig erfarenheter och kunskaper som är ett resultat av det sociala och kulturella sammanhang som de vuxit upp i. Det betyder att vara beredd att lära om och lära av barnen och deras föräldrar och att visa intresse och nyfikenhet för barnens liv utanför förskolan². När det gäller pedagogernas förhållningssätt är förskolechefernas skattningar generellt högre än när det gäller kunskap och kompetens samt undervisning.

² Myndigheten för skolutveckling. (2006). *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber.

Grundskola och grundsärskola

Mottagande av nyanlända

På frågan om det finns en generell mottagningsplan på skolan svarar 22 av 30 skolenheter att det fungerar i liten grad eller inte alls att man tar en utgångspunkt i gällande allmänna råd (AR) för nyanlända elever³ när det gäller en generell mottagningsplan. Det behöver finnas en samling rutiner för att hantera mottagande av nyanlända i en kommun, men också utrymme för lösningar utifrån elevers individuella behov. Centrum för flerspråkigt lärande (CFL) har sedan starten arbetat med att både skapa en grundstruktur av rutiner och samtidigt varit flexibla i lösningar utifrån frågor man får från enskilda skolor. På vilka sätt dessa perspektiv kan samverka, och inte kollidera, behöver diskuteras vidare.

Förberedelseklasser

I och med att CFL kom till 2011 så avvecklades förberedelseklasserna till stora delar ute på skolorna, även om de återuppstått i olika former på en del skolor. Idag finns ca 70-80 elever i snitt i förberedelseklasser på CFL, vilka numera går betydligt längre än de få veckor det blev inledningsvis 2011, även om individens behov kan styra hur lång tid det blir. Tanken är att integrera eleverna i reguljär undervisning så fort som möjligt. I förarbetena till den proposition om nyanländas undervisning som riksdagen tar ställning till i december 2014 föreslås att rektor får fatta beslut om att en nyanländ elev delvis ska undervisas i förberedelseklass. I förslaget föreslås att den tid en elev undervisas i förberedelseklass inte får överstiga ett år, om det inte finns särskilda eller synnerliga skäl då tiden i så fall kan förlängas till maximalt två år.⁴ I en forskningsöversikt lyfts att de bästa resultaten når man genom att låta eleverna starta sin introduktion i en förberedelseklass men med en tydlig planering som innehåller tydliga mål och att eleven integreras i den ordinarie undervisningen på en gång. Detta kräver en tydlig linje av ansvar och förväntningar kring nyanlända elevers utbildning på alla nivåer, som i vårt fall är CFL, rektor, lärarkollegiet och undervisande lärare.

Kartläggning

När det gäller kartläggning av elevers kunskaper så har det senaste årens stora flyktingströmmar påverkat även mottagningssituationen i Borås Stad. Från början fanns ett s.k. introduktionsstöd från CFL på 5 timmar/vecka i 5 veckor för varje nyanländ som började på skolan. När fler nyanlända kom utvecklades detta mer till att bli ett kartläggningsstöd för skolan under våren 2014. CFL upplever dock inte att studiehandedarna har använts till detta i någon större utsträckning. Vi kan inte se några samband mellan hur väl rektor bedömer att skolan kartlägger elevers kunskaper och hur många elever man tar emot på dessa skolor. En slutsats man skulle kunna dra är dock att Borås Stad behöver se över hur pedagogiska kartläggningar bör gå till och också lyfta goda exempel.

Skolintroduktion

Det verkar vara ett mönster att de skolor som har större erfarenhet på området också skattar sig högre när det gäller rutiner för skolintroduktion. CFL har i uppdrag att följa upp placeringarna, men har dock inte haft möjlighet att göra detta. I rektorers bedömning kan vi se att flertalet menar att information till föräldrar fungerar i hög eller mycket hög grad, men när det kommer till att arbeta för att öka föräldrars inflytande så har man inte på alla skolor kommit riktigt lika långt. Tendensen är mest tydlig i stadsdelen Öster.

³ Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever (2008)

⁴ Departementsskrivelse 2013:6

SVA

Det är 22 skolor som bedömer att de inte ger SVA-undervisning till elever som behöver det. Det är endast en handfull skolor som tillgodoser behovet av legitimerade SVA-lärare på skola. Detta är ett bekymmer då elever som har ett annat språk än svenska som modersmål har rätt att läsa ämnet.⁵ Utifrån våra resultat är det tydligt att vi behöver tala mer om ett språkutvecklande arbetssätt, så att vi inte bara talar om ämnet svenska som andraspråk och att det är genom att erövra svenska språket som eleven utvecklar sina kunskaper. Behovet av språkpolicy på våra skolor lyfts genom Hajer och Meestringa⁶ talar om en språkpolicy som visar på både språkliga och ämnesmässiga mål för undervisningen och hur lärare ska samverka kring elevers språk- och kunskapsutveckling. Den innefattar också en plan för kompetensutveckling för alla lärare i detta perspektiv. I våra resultat ser vi att 10 skolor av 34 inte har någon plan för kompetensutveckling av SVA-lärare.

Modersmålsundervisning

Det är glädjande att så många elever i Borås Stad deltar i modersmålsundervisning. Sedan 2010 har andelen berättigade som deltar ökat med 7,6 procentenheter. I Borås finns 4 skolor som arbetar i enlighet med styrdokumentet när det gäller modersmålsundervisningen; dessa fyra enheter finns i stadsdel Öster och de har rutiner som grundas på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. Eleverna uppmuntras att läsa sitt modersmål och alla elever som är berättigade att läsa anmäler sig.

Det finns berättigade elever som blir utan modersmålsundervisning då det inte blir en tillräckligt stor grupp eller då fungerande skolskjuts saknas. Totalt i Borås stad deltar drygt hälften av de berättigade. Det innebär att det är närmare 1500 elever som inte har den modersmålsundervisning som de har rätt till. Ett språk som skulle vara en resurs såväl ur ett personligt som ur ett samhällsligt perspektiv. Hur kan vi organisera arbetet för att ta vara på dessa möjligheter?

Fortfarande finns mycket kvar att utveckla för att få ett fungerande samarbete kring elever med annat modersmål än svenska. Vilken kvalitet finns i modersmålsundervisningen? Hur kan vi utveckla ämnet? Hur kan vi nå modersmålslärarna med den kompetensutveckling som lärare får i Borås Stads lässatsning? Hur når vi in till övriga lärare med andraspråksperspektiven på lärande? I en rapport från 2010 beskriver Skolinspektionen⁷ hur modersmålsundervisningen i skolan ofta sker vid sidan av den ordinarie undervisningen och utan att samverka. De påpekar att även där det finns positiv inställning och förståelse för modersmålets betydelse blir det ofta ”någon annans ansvar”. Det blir tydligt i hur skolan följer upp elevens utveckling i modersmålet, hur det sällan återkopplas på utvecklingssamtal och hur det inte ges tid till den samverkan mellan lärare och modersmålslärare som lärarna önskar.

Studiehandledning på modersmålet

Antalet elever med studiehandledning har ökat avsevärt sedan organisationen förändrades i och med att CFL inrättades och studiehandledning finansieras centralt. Studiehandledning är lagstadgat och sedan CFL:s start har det varit en ambition att ge studiehandledning på modersmålet till alla elever som behöver. Under läsåret 2013/14 har mer än 410 elever deltagit i studiehandledning. Läsåret 2011/12 var motsvarande siffra 169 elever. Inför höstterminen 2014 har det stora antalet nyanlända och begränsade resurser gjort att man behövt minska på det introduktionsstöd/ kartläggningssstöd som till och med våren 2014 givits de

⁵ Skolförordningen 5kap 14§

⁶ Språkinriktad undervisning, 2010

⁷ Skolinspektionens rapport 2010:16

första veckorna när eleven är ny på skolan. Resurserna har i samråd med områdescheferna för skola fördelats på de skolor som tar emot flest elever med annat modersmål än svenska. Det innebär att en del skolor blir utan. Totalt motsvaras studiehandledningen av 8 heltidstjänster och de skolor som tar emot ett litet antal elever har inte kunnat få det stöd som de fick förra läsåret. Det blir ett dilemma då studiehandledning är en lagstadgad insats som eleven ska få om rektor bedömer att det finns behov, men pengarna har hållits inne centralt för att göra det möjligt att ge studiehandledning till alla. Så rektor ska se till att eleven får rätt stöd, men har inga pengar avsatta. Rektorer identifierar behoven, söker studiehandledning för elever men får ingen då spelreglerna har ändrats. Här följer vi inte lagens krav. Det är viktigt med en god kommunikation kring detta så att eleverna får det stöd de behöver. Det är också angeläget att fundera över vilka former för studiehandledning som krävs i en skola som hela tiden behöver anpassa sig till att elevantalet ändras kraftigt, ibland från den ena veckan till den andra. Skolans egen personal måste ges möjlighet att träda in och ta sitt ansvar för elevens behov i samband med studiehandledning. Tillsammans behöver man utveckla metoder för hur man bäst möter eleverna - en till en, i team, med IKT eller på andra sätt. Det är viktigt att fundera kring hur stödet från CFL kan differentieras utifrån de skiftande behov som finns på skolorna där det kan vara många elever som behöver studiehandledning på vissa enheter och enstaka elever på andra.

Gymnasieskola och vuxenutbildning

Inom Utbildningsförvaltningens gymnasieskolor uppgick andelen elever med utländsk bakgrund till totalt 25 procent läsåret 2012/13, vilket är två procentenheter högre än läsåret före och över rikets snitt som var 23 procent. Enligt gymnasieförordningen får en elev som har ett annat språk än svenska som modersmål läsa svenska som andraspråk som gymnasiegemensamt eller gymnasiesärskolegemensamt ämne i stället för svenska. I gymnasieskolan läser innevarande läsåret totalt 299 elever svenska som andraspråk. I utbildningsförvaltningens gymnasieskolor fick sammanlagt 316 elever modersmålsundervisning i 17 olika språk läsåret 2013/14. Antal elever i gymnasieskolan som har studiehandledning på modersmålet är numerärt lågt. En skola anger att de har två elever som har detta stöd och att två elever tillkommer inom kort. På en annan skola pågår utredning för denna insats. Övriga skolor har i nuläget inga elever som har behov av studiehandledning på modersmålet. Utvecklingsbehov som har identifierats på gymnasieskolorna inom området elever med utländsk bakgrund berör främst samarbetet och samverkan med Centrum för flerspråkigt lärande, CFL.

Förskola

Förskolans uppdrag när det gäller modersmål har i och med 2010 års skollag omvandlats till ett krav, vilket innebär att varje förskoleverksamhet har skyldighet att medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.⁸ Utifrån läroplanen Lpfö 98 ska förskolan lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling. Arbetet med modersmål ska genomsyra hela den pedagogiska verksamheten genom det språkutvecklande arbetet som bedrivs med alla barn.

I denna rapport beskrivs i följande kapitel förutsättningarna beträffande barn med annat modersmål än svenska i förskolan, organisation för planering och genomförande av undervisning för dessa barn samt hur det språkutvecklande arbetet ser ut i Borås Stads förskolor.

Förutsättningar

I tabellen nedan redovisas hur många barn som är inskrivna i Borås Stads förskolor samt hur stor procentandel av dessa barn som har annat modersmål än svenska och hur många av dem som får modersmålsstöd. Enligt Skolverkets stödmaterial *Flera språk i förskolan*⁹ kan förskolor arbeta på olika sätt för att uppfylla skollagens krav på modersmålsstöd beroende på om de har tillgång till flerspråkig personal eller inte, men utgångspunkten är att alla förskolor kan ”respektera, framhålla och uppmuntra barns kunskaper och färdigheter i andra språk än svenska” (s 9), i stöd materialet presenteras en rad exempel på hur detta kan gå till. Modersmålsstöd kan då handla om att på ett medvetet sätt använda till exempel vårdnadshavare som resurs i förskolan, att flerspråkig personal använder sitt modersmål i arbetet med barnen eller att använda av IKT¹⁰, barnlitteratur etcetera på ett genomtänkt sätt. Modersmålsstöd kan också handla om en extern resurs som kommer till förskolan för att utveckla barns modersmål genom olika aktiviteter och stöd till personalen.

	Antal barn totalt	Antal barn med annat modersmål än svenska	% andel barn med annat modersmål än svenska	% andel barn av samtliga barn med annat modersmål än svenska som får modersmålsstöd*	Antal förskolor som inte har några barn med annat modersmål än svenska
Stadsdel Norr	1401	286	20,4 %	3,5 % ¹¹	2 förskolor
Stadsdel Väster	1942	668	34,4 %	50,7 %	1 förskola
Stadsdel Öster	1809	606	33,5 %	20,1 %	0 förskolor
Borås Stad	5152	1560	30,3 %	30,2 %	3 förskolor

Källa: Lokal statistik i Extens 141015 * Förskolechefernas skattning

Barn med annat modersmål än svenska finns på så gott som alla förskolor i Borås Stad, endast tre enheter uppger att de inte har några sådana barn. Andelen barn med annat modersmål än svenska

⁸ Skollagen 2010:800 8kap 10§

⁹ Skolverket (2013). *Flera språk i förskolan*.

¹⁰ IKT: Informations- och kommunikationsteknik

¹¹ Endast fem enheter har svarat med antal barn som får modersmålsstöd. Övriga har angett att det finns barn som har behov av detta stöd, men som inte får det.

har ökat med drygt 5 procentenheter sedan 2012: då var andelen 25 procent, idag är den 30,3 procent.

I kvalitetsrapporten Barn och elever med annat modersmål än svenska 2012 uppmärksammades att andelen barn med annat modersmål än svenska i Borås Stad var lägre än genomsnittet i riket i SCB-statistiken, medan kommunens egna siffror visade en väsentligt högre andel barn med annat modersmål än svenska. Än finns ingen SCB-statistik för 2014, men enligt SCB hade 17 procent av barnen i Borås Stad från 1 till 5 år annat modersmål än svenska 2013. Det är väsentligt lägre än kommunens egna siffror för 2014.

Ungefär en tredjedel av alla barn med annat modersmål än svenska får någon form av modersmålsstöd i Borås Stads förskolor. I stadsdelen Norr har merparten av förskolecheferna valt att inte ange antal barn som får modersmålsstöd, utan i stället uppgivit att ”det finns barn som behöver modersmålsstöd men som inte får det”, därav de låga siffrorna för denna stadsdel. I stadsdelen Väster bedömer de flesta förskolechefer att modersmålsstöd ges på gruppnivå, men på några av förskolorna där det finns många barn med annat modersmål än svenska bedömer förskolecheferna att detta arbete inte sker så medvetet, de uppger exempelvis att det faktum att det finns en pedagog som talar barnets modersmål inte per automatik innebär att språkutvecklande arbete bedrivs. I stadsdelen Öster finns en stor spridning mellan enheterna, där vissa har många barn med annat modersmål än svenska och andra knappt har några. Förskolecheferna uppger att personalen erbjuder stöd på olika sätt men att kompetensen behöver utvecklas.

Det finns en samsyn hos förskolecheferna i stadsdelen Norr när det gäller modersmålsstödet betydelse för att barn ska kunna lära sig svenska och fler andra språk. I stadsdelen Väster pekar förskolecheferna, utöver vikten av modersmålsstöd för att främja inläring av svenska språket, på att det är betydelsefullt för barnens självkänsla, självförtroende och identitet. Även i stadsdelen Öster betonas både vikten av modersmålsstöd för att utveckla svenska språket och för att modersmålet är barnets känslspråk och avgörande för barnets identitetsutveckling både i förståelsen av sig själv och av sin omvärld.

Barnen i Borås Stads förskolor har enligt den lokala statistiken i Extens 67 olika modersmål, svenska inräknat. Utöver svenska är somaliska och arabiska de två största språken. I tabellen nedan presenteras de tio största språken utöver svenska i Borås Stads förskolor:

De tio största språken utöver svenska	% andel av totalt antal barn med annat modersmål än svenska
Somaliska	16,2
Arabiska	14,7
Albanska	6,7
Bosniska	6,0
Finska	5,6
Spanska	3,9
Kurdiska	3,7
Persiska	3,5
Engelska	3,4
Serbiska	2,9

Organisation

En organisation kring barn, vårdnadshavare och pedagoger kan förbättra möjligheterna att erbjuda modersmålsstöd. Nedan presenteras förskolechefernas självskattningar av organisation för barn med annat modersmål än svenska. Svaren presenteras stadsdelsvis.

Förekommer det en medveten placering av barn med ett specifikt annat modersmål att hamna i samma barngrupp?	Ja	Nej
Stadsdel Norr ¹²		26 förskolor
Stadsdel Väster	20 förskolor	16 förskolor
Stadsdel Öster ¹³		27 förskolor
Borås Stad	20 förskolor	69 förskolor
Görs en kartläggning för barn med annat modersmål?	Ja	Nej
Stadsdel Norr ¹⁴	22 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Väster	30 förskolor	6 förskolor
Stadsdel Öster ¹⁵	13 förskolor	14 förskolor
Borås Stad	65 förskolor	24 förskolor
Finns stöd till personalen på förskolan kring arbetssätt etcetera för barn med annat modersmål?	Ja	Nej
Stadsdel Norr ¹⁶	9 förskolor	17 förskolor
Stadsdel Väster	36 förskolor	
Stadsdel Öster ¹⁷		27 förskolor
Borås Stad	45 förskolor	44 förskolor

Medveten placering utifrån modersmål sker i relativt stor utsträckning i stadsdelen Väster, i övrigt sker det inte alls. En majoritet av Borås Stads förskolor, 73 procent, gör kartläggning för barn med annat modersmål än svenska. Stöd till personalen kring arbetssätt för barn med annat modersmål än svenska finns för hälften av förskolorna: i stadsdelen Väster i form av språkpedagog, i stadsdelen Norr anser flera förskolechefer att de får detta stöd från specialpedagog, men att de önskar komplettera med en språkpedagog. I stadsdelen Öster förekommer inget sådant stöd, i denna stadsdel är inte heller kartläggning för barn med annat modersmål än svenska lika vanligt förekommande som i de andra stadsdelarna.

Ungefär hälften av förskolorna i Borås Stad uppger att de har någon personal med flerspråkig kompetens, det är dock inte alltid som personalens språkkunskaper matchar barnens modersmål. Även om det finns en matchning mellan en i personalen och några barn finns det ofta många fler olika modersmål representerade på förskolan. Där personal finns som talar samma modersmål som något eller några av barnen uppges att denna tillgång används i kontakt med vårdnadshavarna, i samtal med barn, vid sagoläsning och sånger, som stöd i leken och i något fall för att översätta material. Några förskolechefer uppger att de har annan personal, som lokalvårdare, som talar barnens modersmål och att detta då ses som en resurs.

Språkplanering för barn med annat modersmål än svenska sker i olika stor utsträckning på olika stadsdelar och förskolor. I stadsdelen Väster uppger samtliga förskolechefer att TRAS¹⁸ används i språkplanering, samt att stadsdelens språkpedagog är en resurs i detta arbete. I stadsdelen Norr uppger merparten av förskolecheferna att sådan planering inte sker, men några uppger att

¹² Villans förskola saknas i underlaget.

¹³ Nattis, Bäckaryds och Naturlekens förskolor saknas i underlaget.

¹⁴ Villans förskola saknas i underlaget.

¹⁵ Nattis, Bäckaryds och Naturlekens förskolor saknas i underlaget.

¹⁶ Villans förskola saknas i underlaget.

¹⁷ Nattis, Bäckaryds och Naturlekens förskolor saknas i underlaget.

¹⁸ TRAS: Tidig Registrering Av Språkutveckling

språkplanering sker tillsammans med vårdnadshavarna. I stadsdelen Öster uppger förskolecheferna att ingen specifik planering sker för det enskilda barnet, men att en planering görs utifrån barngruppens behov och att verksamheten arbetar med indelning i smågrupper och att dessa ibland är uppdelade utifrån barnens modersmål.

De flesta förskolechefer menar att vårdnadshavarna används i arbetet att utveckla barnets modersmål, men det verkar ske i mindre utsträckning i stadsdelen Norr. Merparten av förskolecheferna uppger att samverkan sker genom kommunikation med vårdnadshavarna där de uppmanas tala sitt modersmål hemma med barnen och där de får veta vilken litteratur barnen möter på förskolan. Andra exempel på hur vårdnadshavarna används som en resurs är att de bjuds in till förskolan för att läsa eller sjunga, att de hjälper till att översätta ord eller meningar som pedagogerna använder i samspel med barnen och att de bjuds in att berätta om sin kultur. Flera nämner också samverkan med biblioteket, bokpåsar och uppmaningar att låna hem böcker. På Melltorps förskola ska pedagogerna tillsammans med en vårdnadshavare starta en engelsk grupp.

När det gäller övergång förskola-förskoleklass för barn med annat modersmål än svenska verkar det som om dessa barns övergångar hanteras på samma sätt som andras. Inga särskilda rutiner eller planer finns. Däremot nämner flera att med godkännande från vårdnadshavare kan exempelvis observationer och andra dokument lämnas över till förskoleklassen.

Språkutvecklande arbete

I Borås Stads Språkplattform för förskola och förskoleklass hänvisas till språkforskaren Veli Tuomelas fem principer för språkutvecklande arbetssätt. De fem språkutvecklande principerna är *språkutrymme, upplevelser, rikt språkbruk, språknivå* och *begriplighet*. Pedagogerna ska medvetet arbeta med att lyfta samtalet i alla vardagssituationer.

En språkutvecklande miljö ska enligt Språkplattform för förskola och förskoleklass erbjuda både trygghet och utmaning, med rikligt med material tillgängligt för barnen. Pedagogerna och deras förhållningssätt kan också ses som en viktig komponent i den språkutvecklande miljön.

Nedan presenteras förskolechefernas självskattningar av sina förskolors språkutvecklande arbete. Skattningarna är uppdelade i tre kategorier: Kunskap och kompetens, Undervisning och Förhållningssätt. Resultaten presenteras stadsdelsvis.

Kunskap och kompetens

Personalen har kunskap om barns erfarenheter, behov och intressen samt språkliga och kunskapsmässiga nivå.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ¹⁹		13 förskolor	11 förskolor	
Stadsdel Väster			29 förskolor	6 förskolor
Stadsdel Öster ²⁰		12 förskolor	13 förskolor	1 förskola
Borås Stad		25 förskolor	53 förskolor	7 förskolor
Personalen har kunskap och kompetens kring hur man kan arbeta språkstödjande för barn med annat modersmål.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad

¹⁹ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget.

²⁰ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget.

Stadsdel Norr ²¹		14 förskolor	10 förskolor	
Stadsdel Väster		8 förskolor	23 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Öster ²²		13 förskolor	12 förskolor	
Borås Stad		35 förskolor	45 förskolor	4 förskolor

Förskolorna i stadsdelen Väster skattas något högre än övriga stadsdelars när det gäller kunskap och kompetens om barn med annat modersmål, merparten skattas fungera i hög eller mycket hög grad. I stadsdelarna Norr och Öster bedöms ungefär hälften av förskolorna fungera i liten grad och hälften fungera i hög grad utifrån denna aspekt.

Undervisning

Personalen har material som böcker, ljudfiler och musik på olika språk och en miljö som synliggör och uppmuntrar barns alla språk.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ²³	1 förskola	14 förskolor	9 förskolor	
Stadsdel Väster		27 förskolor	6 förskolor	2 förskolor
Stadsdel Öster ²⁴		20 förskolor	5 förskolor	
Borås Stad	1 förskola	61 förskolor	20 förskolor	2 förskolor
Personalen ger rika möjligheter till kommunikation för barn med annat modersmål och stimulerar att använda det på sitt eget sätt i leken.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ²⁵	2 förskolor	13 förskolor	8 förskolor	
Stadsdel Väster		12 förskolor	19 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Öster ²⁶		19 förskolor	6 förskolor	
Borås Stad	2 förskolor	44 förskolor	33 förskolor	4 förskolor
Personalen uppmuntrar, stödjer och skapar möjligheter för barnen att använda både svenska och sitt eller sina modersmål.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ²⁷		8 förskolor	14 förskolor	
Stadsdel Väster		2 förskolor	30 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Öster ²⁸		16 förskolor	9 förskolor	

²¹ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget.

²² Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

²³ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget.

²⁴ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

²⁵ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget. Bredareds förskola har inga barn med annat modersmål än svenska.

²⁶ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

²⁷ Villans, Östermalms, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget. Bredareds förskola har inga barn med annat modersmål än svenska.

²⁸ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

Borås Stad		26 förskolor	53 förskolor	4 förskolor
Personalen anpassar lekar, material, multimedia och miljö till barnens erfarenheter, språk och kultur.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ²⁹	3 förskolor	13 förskolor	7 förskolor	
Stadsdel Väster		28 förskolor	6 förskolor	2 förskolor
Stadsdel Öster ³⁰		20 förskolor	5 förskolor	
Borås Stad	3 förskolor	61 förskolor	18 förskolor	2 förskolor

Det finns en stor spännvidd mellan förskolorna när det gäller undervisningen av barn med annat modersmål än svenska, från ”fungerar inte alls” till ”fungerar i mycket hög grad”. De flesta förskolecheferna anser att deras personal uppmuntrar barnen att använda sitt modersmål, men när det gäller att anpassa lekar, material, multimedia och miljö till barnens erfarenheter, språk och kultur är skattningarna lägre. Någon förskolechef har kommenterat att det är svårt att få detta att fungera i mycket hög grad då barnen på förskolan representerar många olika kulturer och modersmål. Få förskolor upplevs fungera i mycket hög grad när det gäller undervisning av barn med annat modersmål än svenska.

Förhållningssätt

Ett interkulturellt förhållningssätt innebär att vara medveten om sin roll utifrån sin egen etniska bakgrund och att förstå hur ett mångkulturellt samhälle återspeglas i förskolan. Att stimulera barnen att använda sina språk är en viktig del i detta. Det handlar om insikt om det egna värdesystemet och att inse att barnen bär med sig erfarenheter och kunskaper som är ett resultat av det sociala och kulturella sammanhang som de vuxit upp i. Det betyder att vara beredd att lära om och lära av barnen och deras föräldrar och att visa intresse och nyfikenhet för barnens liv utanför förskolan³¹.

Ett interkulturellt förhållningssätt är en förutsättning för att arbeta med modersmålsstöd i vardagen och som bygger på kunskap och en stor medvetenhet i sitt förhållningssätt hos personalen som möter flerspråkiga barn.

Personalen har ett interkulturellt förhållningssätt som stärker barnens förmåga att förstå olikheter och ger barnen redskap att förstå världen omkring sig	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ³²		3 förskolor	6 förskolor	15 förskolor
Stadsdel Väster		5 förskolor	27 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Öster ³³		9 förskolor	17 förskolor	
Borås Stad		17 förskolor	50 förskolor	19 förskolor
Personalen har höga förväntningar och utmanar de flerspråkiga barnen i deras	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög

²⁹ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget. Bredareds förskola har inga barn med annat modersmål än svenska.

³⁰ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

³¹ Myndigheten för skolutveckling. (2006). *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber.

³² Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget.

³³ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget.

lärande.				grad
Stadsdel Norr ³⁴	1 förskola	4 förskolor	14 förskolor	
Stadsdel Väster		3 förskolor	29 förskolor	4 förskolor
Stadsdel Öster ³⁵		8 förskolor	17 förskolor	
Borås Stad	1 förskola	15 förskolor	60 förskolor	4 förskolor
Personalen visar barnen att det är en tillgång att kunna flera språk, och Personalen stödjer och uppmuntrar barnen att använda alla sina språk.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ³⁶	1 förskola	3 förskolor	19 förskolor	
Stadsdel Väster			30 förskolor	6 förskolor
Stadsdel Öster ³⁷		17 förskolor	8 förskolor	
Borås Stad	1 förskola	20 förskolor	57 förskolor	6 förskolor

När det gäller förhållningssätt är förskolechefernas skattningar generellt högre än när det gäller andra områden, men det finns en variation både inom och mellan stadsdelarna.

Analys

Förutsättningar

Andelen barn med annat modersmål än svenska uppgår enligt lokal statistik till drygt 30 procent i Borås Stads förskolor och tendensen har varit att andelen ökat de senaste åren. Detta innebär att förskolor i Borås bör förbereda sig på att andelen flerspråkiga barn kommer vara fortsatt hög de kommande åren. Detta bör få konsekvenser för planering och genomförande av verksamheten. Det verkar fortfarande finnas en diskrepans mellan kommunens egen statistik över andel barn med annat modersmål än svenska jämfört med SCB:s statistik. Siffran från SCB för 2013 ter sig låg i jämförelse med den lokala statistiken. Ett arbete med att skärpa inrapportering av andel barn med annat modersmål än svenska pågår och kommer troligtvis få genomslag i SCB-statistiken för 2014.

Språk och lärande hör samman, liksom språk och identitetsutveckling. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som håller på att utveckla språk och identitet. Det räcker inte att barnen talar sitt modersmål i hemmet. Skolverket menar att förskolan bör bidra till att modersmålet utvecklas för att barnen aktivt ska kunna kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska. Att stödja barns språkutveckling och den kulturella mångfalden är därför en viktig uppgift för förskolan. I samtliga stadsdelar uttrycker förskolecheferna att modersmålsutvecklingen är viktig för barnens utveckling av det svenska språket och möjlighet att lära sig ytterligare språk. Däremot framhålls synen på modersmålsstöd som betydelsefullt för identitet, självkänsla och självförtroende inte i lika hög utsträckning på alla stadsdelar och är en fråga som förtjänar att diskuteras vidare på såväl stadsdels- som på enhetsnivå.

³⁴ Villans, Trollskogens, Trollgårdens, Solgårdens, Alidebergsgårdens, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget. Bredareds förskola har inga barn med annat modersmål än svenska.

³⁵ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

³⁶ Villans, Ljungagårdens och Skogsstjärnans förskolor saknas i underlaget. Bredareds förskola har inga barn med annat modersmål än svenska.

³⁷ Nattis, Bäckaryds, Naturlekens och Våglängdsgårdens förskolor saknas i underlaget. Östergården är en helt nyöppnad förskola och har därför inte kunnat skatta verksamheten.

Skolverket anser att arbetet med att stödja barns språkutveckling i första hand är en pedagogisk fråga för förskolan. I varje förskola där det finns barn med annat modersmål än svenska eller barn som hör till någon av de nationella minoriteterna ska aktiviteter, arbetssätt, miljö och material anpassas till barnens behov. Särskilda åtgärder som tvåspråkig personal, lärare i modersmålsstöd, kulturstödjare med mera kan dock vara viktiga komplement, men det finns inga krav på att verksamheten ska erbjuda sådana åtgärder. Skolverket menar också att barnens vårdnadshavare är en viktig tillgång och resurs för förskolan i detta avseende. Sammantaget uppskattar förskolecheferna i Borås Stad att cirka en tredjedel av barnen med annat modersmål än svenska får någon form av modersmålsstöd i förskolan. Skillnaderna är stora mellan stadsdelarna. I stadsdelen Väster anses hälften av barnen med annat modersmål få detta stöd, företrädesvis på gruppnivå, i stadsdelen Öster uppges ungefär en femtedel av barnen med annat modersmål än svenska få modersmålsstöd. I stadsdelen Norr har endast någon förskolechef angett antal barn som får modersmålsstöd, övriga har svarat att det finns barn som inte får detta stöd. Detta resulterar i en mycket låg siffra för stadsdelen Norr, 3,5 procent. Det är emellertid värt att notera att förskolecheferna i Norr inte heller sagt att noll barn per enhet får modersmålsstöd, kanske erbjuds stöd i någon form till några barn? Det är svårt att avgöra utifrån underlaget och något som stadsdelen bör diskutera närmare. Om stöd inte alls ges, varken på grupp- eller individnivå, behöver detta ses över.

Organisation

Organisatoriska åtgärder som kan ge effekter i arbetet med barn med annat modersmål än svenska kan handla om fortbildning för chefer och pedagoger kring hur man möter barn med annat modersmål och hur man utvecklar ett interkulturellt förhållningssätt, det kan också handla om placering av barn både utifrån ett språk- och ett integrationsperspektiv samt hur man arbetar aktivt med rekrytering av flerspråkig personal. Det kan också handla om systematisk språkkartläggning och språkplanering för barn med annat modersmål än svenska. Organisationen kring barn med annat modersmål än svenska varierar, främst mellan, men även i någon mån inom stadsdelarna. Det är därför svårt att ange generella åtgärder för hela kommunen, men det kan konstateras att goda exempel finns och att dessa bör få spridning till samtliga stadsdelar och enheter.

Ungefär hälften av förskolorna i Borås Stad uppger att de har personal med flerspråkig kompetens, men det är inte alltid det finns en matchning mellan barnens och pedagogernas språk. Där personal finns som talar samma modersmål som något eller några av barnen används denna tillgång både i kontakt med vårdnadshavarna och i det dagliga arbetet med barnen. Huruvida det sker en medveten rekrytering av personal med flerspråkig kompetens framgår inte av förskolechefernas skattningar, men det är sannolikt att medvetna rekryteringar utifrån språkkunskaper skulle kunna ske i större utsträckning. Förskolechefer i stadsdelen Väster påpekar att flerspråkig personal inte per automatik leder till språkutvecklande arbete även om det kan vara en stor tillgång för verksamheten att ha pedagoger som talar flera språk om denna resurs används på ett medvetet sätt. Också förskolechefer i stadsdelen Öster påpekar att även om personalen redan i någon mån arbetar med modersmålsstöd, så kan kvaliteten i detta arbete öka med mer kunskap.

I ett vitesföreläggande från Skolinspektionen³⁸ uppges att Borås Stad inte uppfyller skollagens och läroplanens krav på att barn med annat modersmål än svenska ges tillräcklig möjlighet att utveckla sitt modersmål i förskolan. Enligt Skolinspektionen saknas struktur i arbetet för att ge barn med annat modersmål än svenska stöd och pedagoger som talar fler språk än svenska nyttjas inte som den resurs de skulle kunna vara. Det sistnämnda bekräftar synpunkterna som

³⁸ Skolinspektionen (2014-10-16). Föreläggande med vite. Dnr 43-2012:5404

förskolechefer i stadsdelen Väster uttryckt ovan. Dessutom är det enligt Skolinspektionen ett bekymmer att pedagogerna har svårt att bedöma barnens språkliga utveckling eftersom de saknar kunskaper i barnens modersmål. Den sistnämnda kritiken är inte överensstämmande med hur Skolverket menar att modersmålsstöd ska erbjudas, där personal som talar barnens modersmål på intet sätt är ett krav. Däremot är det mycket möjligt att personalen upplever detta som en svårighet och att de behöver mer kunskap om hur de kan möta barn med annat modersmål än svenska, utan att kunna tala barnens modersmål.

Enligt förskolechefernas skattningar finns det stora variationer både mellan stadsdelar och mellan enheter när det gäller i hur hög grad modersmålsstöd erbjuds. Framför allt verkar det handla om att personal på olika enheter har olika mycket kunskap om hur detta stöd kan erbjudas och att personalen i olika stor utsträckning har tillgång till stöd i detta arbete. Det verkar inte vara en slump att stadsdelen Väster, som är den enda stadsdelen som har en språkpedagog till stöd för personalen, generellt skattas högre än övriga stadsdelar när det gäller arbetet med barn med annat modersmål än svenska. Förskolechefer i stadsdelen Norr uttalar tydligt önskemål om en likadan funktion i sin stadsdel. Det bör diskuteras vidare i respektive stadsdel, inte minst ur ett likvärdighetsperspektiv. Samtidigt är det viktigt att påpeka att inrättande av en språkpedagog inte i sig garanterar goda resultat, det beror naturligtvis på hur språkpedagogen arbetar. En språkpedagog kan inte på egen hand genomföra det språkutvecklande arbetet på varje förskola, denna kompetens behöver ordinarie personal ha. Språkpedagogen bör med andra ord ha en mer strategisk roll. Erfarenheterna av hur stadsdelen Väster arbetat kan sannolikt vara till nytta för övriga stadsdelar. Personal behöver få samtala om vad modersmålsstöd är och hur det kan erbjudas inom ordinarie verksamhet. Stadsdelarna bör se över personalens fortbildningsbehov när det gäller att tillgodose kravet på modersmålsstöd för barn med annat modersmål än svenska.

Genom att se över organisationen torde förskolan i Borås Stad också, som ett komplement till övrigt modersmålsstöd, kunna möta fler barn på deras eget modersmål. Detta gäller inte minst de stora språken, som somaliska och arabiska. Detta sker redan idag på flera enheter, men skulle kunna systematiseras för att komma fler barn till del. Skolverket pekar i sitt stödmaterial på utmaningar för modersmålsstöd med särskilda modersmålspedagoger i förskolan; bäst effekt tros dessa ge om de kommer till förskolan och möter barnen i deras ordinarie förskolemiljö och gärna möter dem i olika vardagssituationer. Att det finns flera barn på en förskola som talar samma språk är inte en garant för att det lätt går att erbjuda modersmålsstöd med externt stöd. Även om barnen talar samma språk kan de ägna sig åt olika aktiviteter och leka med andra kamrater när modersmålspedagogen kommer, de kan vara i olika åldrar och ha olika intressen, detta påpekar Skolverket kan vara en utmaning och är något att tänka på inför eventuell planering av modersmålsstöd med särskilda språkpedagoger.

Med tanke på att det i nuläget finns 67 olika språk på kommunens förskolor varav merparten endast talas av ett relativt litet antal barn är det inte troligt att modersmålsstöd kommer att kunna erbjudas varje barn på det egna modersmålet. Det innebär att pedagogernas förhållningssätt och samverkan med vårdnadshavarna behöver fokuseras än mer. Det är också värt att än en gång poängtera att det är ordinarie personals förhållningssätt som är i fokus i Skolverkets skrivningar om modersmålsstöd. Modersmålsstödjare kan utgöra ett gott komplement, men kan inte ensamma bära ansvaret för barnens utveckling av sitt modersmål. Goda exempel på förskolor som nått långt i att i ordinarie verksamhet arbeta språkutvecklande och ge modersmålsstöd på olika sätt finns i kommunen. Stadsdelarna skulle kunna ta tillvara på den kompetens som finns på mångkulturella förskolor och systematiskt organisera studiebesök eller auskultationer mellan enheterna.

Medveten placering av barn med annat modersmål än svenska förekommer enbart i stadsdelen Väster och där vid drygt hälften av enheterna. Hur detta arbete går till och vilka effekter det gett bör delges stadsdelarna emellan. I förra kvalitetsrapporten om barn med annat modersmål än svenska, 2012, angavs endast några förskolor i stadsdelen Öster göra medvetna placeringar. Varför detta inte sker längre framkommer inte i förskolechefernas skattningar, men det kan med fördel diskuteras vidare. Några särskilda rutiner eller dokument för övergångar mellan förskola och förskoleklass verkar inte finnas när det gäller barn med annat modersmål än svenska. Förskolechefernas bild verkar vara att det inte heller behövs. Hur mottagande förskoleklassers rektorer uppfattar överlämningarna när det gäller barn med annat modersmål än svenska framgår inte av detta underlag men kan med fördel diskuteras vidare på skolutvecklingskonferenser där förskolechefer och rektorer möts.

Kartläggning av barn med annat modersmål sker nu på en majoritet av enheterna i varje stadsdel. Dock är det värt att påpeka att 27 procent av förskolorna ännu inte arbetar på detta sätt och andelen är högre i stadsdelen Öster: där uppges drygt hälften av förskolorna inte göra någon kartläggning. Språkplanering för barn med annat modersmål än svenska sker i olika stor utsträckning på olika stadsdelar och förskolor. Stadsdelen Väster verkar ha ett konsekvent arbete utifrån TRAS³⁹ vilket är en klar förbättring jämfört med läget i kvalitetsrapporten 2012, då en tredjedel av förskolorna i stadsdelen Väster inte alls arbetade med TRAS. Liksom när det gäller flera andra områden uppges stadsdelens språkpedagog vara en viktig resurs i detta arbete. I stadsdelen Norr finns det exempel på att språkplanering sker tillsammans med vårdnadshavarna. I stadsdelen Öster görs planering utifrån barnens behov och verksamheten arbetar med indelning i smågrupper och att dessa ibland är uppdelade utifrån barnens modersmål. Ett erfarenhetsutbyte stadsdelarna emellan, inte minst med fokus på hur förskolechef organiserar för genomförande av kartläggning och språkplanering skulle kunna leda till att pedagogernas kompetens ökar och fler barn med annat modersmål än svenska uppmärksammas.

Språkutvecklande arbetssätt

Det är viktigt att vara medveten om att närvaron av flerspråkiga barn i förskolan inte per automatik leder till flerspråkig verksamhet, det påpekar Skolverket i stödmaterialet *Flera språk i förskolan*⁴⁰. Skolverket menar vidare att det behöver göras en distinktion mellan individuell och institutionell flerspråkighet, där den förstnämnda handlar om att förskolans barn talar olika språk och den sistnämnda om att verksamheten bedrivs på flera språk. För att tydliggöra olika nivåer i flerspråkighet presenterar Skolverket tre kategorier:

1. Förskolan som institution är flerspråkig med en tydlig två- eller trespråkig profil.
2. Förskolan är svenskspråkig på institutionell nivå men flerspråkig på individnivå där viss personal är flerspråkig och använder fler än ett språk i kommunikation med de barn med vilka de delar språk.
3. Förskolan är svenskspråkig på institutionell nivå men flerspråkig på individnivå där några eller alla barn talar förutom svenska ett annat modersmål, medan personalen enbart talar svenska.

I Borås finns inga förskolor som kan sägas tillhöra kategori 1, det finns en finskspråkig förskola men den kan snarare ses som enspråkig än flerspråkig. Några förskolor tillhör kategori 2, men uppskattningen är ändå att de flesta förskolorna tillhör den tredje kategorin. Utifrån denna uppskattning kan det antas vara än viktigare att all personal har ett interkulturellt förhållningssätt samt kunskap om barn med annat modersmål än svenska och att alla förskolor har ett språkutvecklande arbetssätt.

³⁹ TRAS: Tidig Registrering Av Språkutveckling

⁴⁰ Skolverket (2013). *Flera språk i förskolan*.

I stödmaterialet *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*⁴¹ beskrivs olika sätt att arbeta med att utveckla barns modersmål och att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt, även om personalen i förskolan endast talar svenska. Den pedagogiska miljön är en viktig komponent, där olika språks alfabet, flaggor och föremål från olika länder kan skapa en välkomnande känsla, musik och sagor från olika länder liksom en jordglob kan vara bra utgångspunkter för samtal om barnens egna erfarenheter – men lyhörddhet är viktigt så att inte barnen exotiserar eller upplever sig utpekade. Det är en aspekt av det interkulturella förhållningssättet som bör lyftas exempelvis i kollegiala samtal i arbetslagen. Att fira högtider från olika kulturer och att använda sig av digitala verktyg på barnens modersmål är andra sätt att visa öppenhet gentemot olika kulturer. Att fråga vårdnadshavare om vilka lekar, vilka sånger och ramsor som är vanliga i deras kultur öppnar också för ett samarbete med hemmen, vilket beskrivs i *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*. Samtliga av dessa exempel har också nämnts av flera förskolechefer som exempel på arbete som pågår på deras förskolor. Lärande exempel finns således i den egna organisationen även om de inte förekommer på varje enhet. En utmaning är att låta de goda exemplen få spridning till samtliga förskolor, inte minst till de som tar emot få barn med annat modersmål än svenska.

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning av svensk förskolas förstärkta pedagogiska uppdrag (2012) påpekas att personal i förskolan generellt uppmärksammar och stödjer barns språkutveckling i svenska språket, men att förmågan att tillvarata barnens erfarenheter av olika kulturer och att uppmuntra utvecklingen av barnens modersmål inte är lika väl utvecklad: ”Förskolorna i granskningen har sällan några tydliga mål med sitt uppdrag att arbeta med att barn ska utveckla flerkulturell identitet, att stärka alla barns identitet och självuppfattning, samt att arbeta med modersmål. De kombinerar inte heller dessa delar i uppdraget med varandra. Därför behöver förskolans personal utveckla sin kunskap och kompetens kring hur de kan arbeta såväl språkstödjande för barn med annat modersmål, som hur de kan arbeta för att förskolan ska ta tillvara den kulturella och sociala mötesplats den är, så att alla barn får möjlighet att bli bekräftade.”⁴² Även om förskolecheferna i Borås Stad skattar att merparten av förskolorna har personal som har ”kunskap om barns erfarenheter, behov och intressen samt språkliga och kunskapsmässiga nivå” finns det anledning att problematisera denna fråga mer. Dels för att på nästan en tredjedel av förskolorna skattas detta fungera i liten grad, dels för att det endast är 7 förskolor som skattas på den högsta nivån. Här finns potential att utvecklas. Generellt skattar dock förskolecheferna i samtliga stadsdelar att olika aspekter av personalens kunskap och kompetens kring barn med annat modersmål än svenska är mer tillfredställande än kvaliteten på undervisningen av dessa barn. Det som framstår som utvecklingsbehov är främst anpassning av och tillgång till material, lekar etcetera på barnens modersmål men också möjligheten för barnen att uttrycka sig på sitt modersmål och att utveckla detsamma. I takt med att tillgången till digitala verktyg och hjälpmedel ökar borde detta arbete underlättas, men det kräver naturligtvis även att pedagogerna får kunskap om var de kan hitta material på olika språk och hur detta kan användas. Biblioteken torde också kunna användas mer systematiskt i arbetet med modersmålsstöd. Några förskolechefer nämner att sådant arbete pågår, men långt ifrån alla.

När det gäller personalens förmåga att uppmuntra, stödja och skapa möjligheter för barnen att använda både svenska och sitt eller sina modersmål skattar förskolecheferna att detta fungerar i hög eller mycket hög grad på 69 procent av förskolorna. Här är det emellertid viktigt att reflektera över om alla barn ges lika stort talutrymme och möjlighet att utvecklas. I en artikel⁴³ beskrivs språkutvecklande arbete på förskolor i Nynäshamns kommun, där språkvetaren Veli Tuomela

⁴¹ Myndigheten för skolutveckling. (2006). *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber.

⁴² Skolinspektionen (2012). *Förskola före skola – lärande och bärande. Kvalitetsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*. Rapport 2012:7.

⁴³ Fredriksson, A. (2012). ”Förskolan där orden flödar”. *Språktidningen*. 2012:10.

utmanar pedagogerna att använda ett rikt och nyanserat språk i samtal med barnen. Anette Hellman, lektor och lärarutbildare på Institutionen för pedagogik och lärande vid Göteborgs universitet, påpekar i samma artikel att även om pedagogerna använder ett rikt språk behöver de också vara uppmärksamma på maktförhållanden i barngruppen, barn som redan kan mycket och har hög status också får prata mest: ”Hennes forskning om förskolan visar att genus, klass och etnicitet hela tiden påverkar vem som får mest talutrymme”⁴⁴. Detta är en aspekt som bör belysas i exempelvis kollegiala samtal eller vid observationer av den egna praktiken på förskolorna, för att säkerställa att även tysta barn och barn som inte nått så långt i sin språkutveckling ges utrymme i såväl formella som informella talsituationer.

Beträffande förhållningssätt så är förskolechefernas skattningar generellt högre på detta område än när det gäller kunskap och kompetens samt undervisning. Det finns dock en spridning från lägsta till högsta skattning även om de flesta skattat sig på nivån ”fungerar i hög grad”. Det är värt att reflektera över hur förhållningssättet kan hålla väsentligt högre nivå än undervisningen på förskolorna; hur syns förhållningssättet om inte i undervisningen? En utmaning på såväl stadsdels- som enhetsnivå är att omsätta det goda förhållningssättet i praktisk handling i undervisningen av barn med annat modersmål än svenska.

Generellt är förskolorna i stadsdelen Väster högre skattade än övriga, utom när det gäller interkulturellt förhållningssätt där stadsdelen Norr sticker ut på ett positivt sätt med hela 15 förskolor som bedöms fungera i mycket hög grad. I kvalitetsrapporten 2012 skattades bara två av stadsdelen Norrs förskolor på den högsta nivån, här verkar således ett medvetet arbete kring interkulturellt förhållningssätt ha genomförts och det skulle även övriga stadsdelar kunna ha glädje av att få ta del av.

⁴⁴ Fredriksson, A. (2012). ”Förskolan där orden flödar”. Språktidningen. 2012:10.

I den fortsatta analysen kan följande frågeställningar på olika nivåer vara en hjälp i utvecklingsarbetet

Arbetslaget

- Erbjuder vi på vår förskola möjligheter för barnen att utveckla fler språk? På vilket sätt gör vi det?
- Kan vi stödja alla barns språk på samma sätt? Vad kan vi utveckla?
- Hur kan vi stödja de barn som inte talar svenska när de börjar förskolan?
- På vilket sätt kan vi organisera verksamheten i vår förskola så att den blir språkfrämjande?
- I vilka situationer får barnen mest talutrymme under en vanlig dag i förskolan? Får alla barn lika stort talutrymme?
- Hur kan vi bemöta ett tyst barn?
- Hur utmanar vi barnens språkutveckling – på svenska språket och på modersmålet?
- Hur kan vi stötta barnens utveckling av flerkulturell identitet?
- Hur tas vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper till vara på förskolan?
- Hur kan digitala verktyg användas i modersmålsstöd i förskolan?
- Hur nyttjar vi biblioteket som en resurs för barn med annat modersmål än svenska?

Förskolechef

- Vilken fortbildning behöver personalen när det gäller flerspråkighet och interkulturellt förhållningssätt? Vilken fortbildning behöver du som förskolechef?
- Vilka olika språk talar pedagogerna på din förskola? Nyttjas denna kompetens på bästa sätt?
- Hur tas vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper till vara på förskolan?
- Hur sker samverkan med biblioteket?

Huvudman

- Hur definieras modersmålsstöd i förskolan i Borås Stad?
- Hur nyttjas på bästa sätt den resurs som flerspråkiga pedagoger i förskolan utgör?
- Hur kan medveten rekrytering av flerspråkig personal utvecklas?
- Hur kan vi skapa en struktur för systematiskt erfarenhetsutbyte eller auskultationer med fokus på flerspråkighet och interkulturellt förhållningssätt?
- Finns det behov av samordnad fortbildning när det gäller flerspråkighet och interkulturellt förhållningssätt?
- Hur ser vi på funktionen språkpedagog och behovet av en sådan i samtliga stadsdelar?

Utvecklingsbehov

I vårt systematiska kvalitetsarbete har förskolechef och rektor ett ansvar för att lyfta utvecklingsbehov till huvudmannen. Nedanstående, grupperade i områden, är vad förskolechefer uttryckt vara centrala utvecklingsbehov. Dessa kan utgöra underlag för justeringar av kommande utvecklingsplan 2015.

Förskolechefer beskriver under denna rubrik exempel på utvecklingsbehov som man vill lyfta till huvudmannen och som handlar om kompetensutveckling, behov av samverkan, kollegialt lärande eller behov av gemensamma insatser av något slag.

Kompetensutveckling

I Väster uttrycker samtliga förskolechefer behov av att utveckla kompetensen när det gäller det interkulturella förhållningssättet gärna genom ett kollegialt lärande. Tecken för Alternativ och Kompletterande Kommunikation (TAKK) lyfts också av flertalet förskolechefer.

Öster framhåller också behov av utbildning för att utveckla flerspråkighet i förskolan.

Någon förskolechef önskar ett språkcafé med varierat innehåll och samma chef ser gärna att det ordnas en ny föreläsning med Veli Tuomela.

Handlingsplan för mottagande av nyanlända/asylsökande

Några förskolechefer i Öster efterfrågar en handlingsplan för mottagande och ett gemensamt underlag för språkkartläggning.

Modersmålsstöd

I alla stadsdelar uttrycks behov av att skapa ett medvetet arbetssätt kring modersmålsstöd.

Framför allt i Norr lyfter man detta utifrån behovet av systematik och likvärdighet. Det är också i Norr som behovet av språkpedagog, liknande den tjänst som finns i Väster, lyfts fram av de flesta förskolecheferna.

Samverkan – samarbete – kollegialt lärande

Ett antal förskolechefer i Norr beskriver också att det finns behov av att utveckla samverkan med biblioteket för att utveckla arbetet med t ex högläsning eller en bokbuss med speciella uppdrag för språkutveckling/mångkulturellt arbete. Samverkan utifrån kultur, teater och musik lyfts också fram.

En möjlighet att utveckla kollegialt lärande beskrivs genom att utgå från förskolor där gott modersmålsstöd finns och utifrån detta skapa kollegialt lärande.

Någon förskolechef önskar också se ett samarbete mellan förskola och skola i dessa frågor.

Rekrytering

Några förskolechefer talar om vikten av rekrytering av flerspråkiga pedagoger som kan användas för modersmålsstöd.

Utöver dessa områden lyfts också från en förskolechef behovet av att säkerställa att dokument och enkäter finns på olika språk så att föräldrar kan nås.

Grundskola

I denna rapport beskrivs i följande kapitel förutsättningarna för elever med annat modersmål än svenska i grundskola och grundsärskola.

Resultat

Genom att tillgodose behoven för elever med annat modersmål än svenska ökar möjligheterna avsevärt för skolan att nå målen som helhet.

Borås Stad slutbetyg åk 9 Kommunala skolor	Samtliga elever oavsett bakgrund			Elever med svensk bakgrund			Elever med utländsk bakgrund					
							Födda i Sverige			Födda utomlands		
	2014	2012	2011	2014	2012	2011	2014	2012	2011	2014	2012	2011
Antal elever	863	888	1052	662	665	799	95	115	145	106	108	108
Andel elever %	100	100	100	77	75	76	11	13	14	12	12	10
Andel % når målen i alla ämnen	77,3	77,8	78	82	84	83	77	72	77	47	45	45
Genomsnittligt meritvärde	213,6	210,1	208,9	219	218,8	-	215	201,1	202,4	178,5	167,2	167,1

SIRIS

Skillnaderna i resultat mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund har minskat sedan 2012. För elever födda utomlands är resultatet fortfarande mycket låga 47procent som når målen i alla ämnen. Skolbakgrund, nytt språk och ny miljö när eleven kommit till Sverige har en kraftig inverkan på elevens möjligheter att lyckas med sina studier. Det är tydligt att vi behöver fortsätta att utveckla arbetet med mottagande, modersmålsundervisning och studiehandledning. Elever med utländsk bakgrund födda i Sverige har tagit ett rejält kliv upp sedan 2012 och ligger i nivå med elever oavsett bakgrund.

Det är ett faktum att forskning⁴⁵ kommit fram till att invandringsåldern är av stor betydelse för studieresultaten, och den kritiska ankomståldern beräknas till cirka nio år. De individuella möjligheterna är dock beroende av en rad skilda faktorer, varav flera ligger utanför skolans inflytande. Detta är också en faktor att ta hänsyn till vid planeringen av mottagandet av nyanlända.

⁴⁵ Bunar: Nyanlända och lärande – en forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan (Vetenskapsrådet 6:2010)

Nyanlända elever

Det finns ännu ingen fastställd definitionen av vem som är nyanländ. Under december läggs förmodligen en proposition i riksdagen om utbildningen för nyanlända elever och där föreslås definitionen av nyanlända elever vara de elever som anlänt till Sverige och påbörjat sin utbildning i Sverige efter den tidpunkt då skolplikten normalt inträder, dvs. efter sju, eller om det finns särskilda skäl, åtta års ålder. Det kan också vara en elev som inte har skolplikt, men har rätt till utbildning som ska anses som nyanländ om han eller hon har anlänt till Sverige och påbörjat sin utbildning här efter den tidpunkt då skolplikten normalt inträder, om han eller hon hade haft skolplikt. En elev ska dock inte längre anses nyanländ efter fyra års skolgång.⁴⁶ Denna definition har börjat användas i olika skrifter sedan departementsskrivelsen 2013:6 togs fram.

I nedanstående tabeller och frågeställningar har dock den definitionen inte funnits med, utan rektorer i Borås Stad kan ha haft andra utgångspunkter när man tänkt kring vilka som är nyanlända. Alla skolor⁴⁷ i Borås Stad har tagit emot nyanlända elever förutom sex skolor: Gånghesterskolan och Rångedalaskolan i stadsdelen Öster och Svedjeskolan, Sandaredskolan, Sandgårdsskolan och Kinnarummaskolan i stadsdelen Väster.

Nedanstående tabeller utgår från de skolor som tagit emot nyanlända elever i sin verksamhet.

Mottagning av nyanlända

Skolan använder en generell mottagningsplan som utgår från Skolverkets allmänna råd	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr ⁴⁸		9 skolor	1 skola	
Stadsdel Väster	1 skola	7 skolor	2 skolor	1 skola
Stadsdel Öster ⁴⁹		5 skolor	1 skola	3 skolor
Borås stad	1 skola	21 skolor	4 skolor	4 skolor

Skolan har en individuell mottagningsplan för varje nyanländ elev	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr	1 skola	7 skolor	3 skolor	
Stadsdel Väster ⁵⁰	2 skolor	3 skolor	4 skolor	
Stadsdel Öster ⁵¹		4 skolor	5 skolor	
Borås stad	3 skolor	14 skolor	12 skolor	

Spridningen när det gäller en generell mottagningsplan för nyanlända och vad denna utgår ifrån är stor i framför allt stadsdelarna Väster och Öster. I stadsdelen Norr är rektorerna mer samstämmiga i att detta fungerar i liten grad och några skolor lyfter att man tar emot få nyanlända och därför har man hittills inte tagit fram en mottagningsplan. Det är också skälet till att man bedömer att det fungerar i liten grad även när det gäller att ha en individuell mottagningsplan för varje nyanländ elev: det blir inga fungerande rutiner. I Väster lyfter några skolor fram att man har för avsikt att ta fram en generell mottagningsplan. I Öster säger några rektorer i sina kommentarer att det inte har fungerat med studiehandledning. På någon skola pekas det också på att nyanlända elever kommit direkt till skolan utan att ha passerat CFL.

⁴⁶ Departementsskrivelse 2013:6

⁴⁷ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁴⁸ Borgstenaskolan saknas i underlaget

⁴⁹ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁵⁰ Daltorp 7-9 saknas i underlaget

⁵¹ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

Kartläggning av nyanländas kunskaper

1. Utöver CFL:s kartläggning i matematik, engelska och modersmål som sker vid mottagandet, kartlägger skolan elevens kunskaper i fler ämnen.
2. Utöver nivå 1 gör skolan en pedagogisk kartläggning av elevens kunskaper i alla ämnen.
3. Utöver tidigare nivåer genomför skolan kartläggningar fortlöpande och återkommande i alla ämnen.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr ⁵²	4 skolor	3 skolor	1 skola		2 skolor
Stadsdel Väster ⁵³	1 skola	6 skolor	2 skolor		
Stadsdel Öster ⁵⁴		4 skolor	2 skolor	2 skolor	1 skola
Borås stad	5 skolor	13 skolor	5 skolor	2 skolor	3 skolor

Spridningen är stor mellan skolorna och det framträder inget tydligt mönster som kan kopplas till hur många nyanlända elever skolorna tar emot. Tendensen är att de flesta skolor ännu inte har en fungerande kartläggning på skolan då 18 skolor bedöms ligga på nivå 1 eller på väg mot nivå 2. Från någon skola i stadsdelen Norr påpekas att man gjort hela kartläggningen själv. I stadsdelen Norr är det Asklandaskolan och Fristadaskolan med få nyanlända som bedömer att de finns på nivån på nivå 3, dvs. att skolan utöver CFL:s kartläggning också gör en pedagogisk kartläggning av elevens kunskaper i alla ämnen och dessa skolor har identifierat detta som ett utvecklingsområde. Skolor som tar emot många nyanlända, Bodaskolan och, Fjärdingskolan bedömer sig tillsammans med Dalsjöskolan ligga på nivå 3 eller på väg mot nivå 3.

Skolintroduktion

Skolan har välutvecklade rutiner för nyanlända elevers skolintroduktion	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr		10 skolor	1 skola	
Stadsdel Väster		5 skolor	5 skolor	
Stadsdel Öster ⁵⁵		2 skolor	4 skolor	3 skolor
Borås stad		17 skolor	10 skolor	3 skolor
Eleven och vårdnadshavare får återkommande information om skolans värdegrund, mål och arbetssätt.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr		2 skolor	6 skolor	3 skolor
Stadsdel Väster ⁵⁶		7 skolor	2 skolor	
Stadsdel Öster ⁵⁷			7 skolor	2 skolor
Borås stad		9 skolor	15 skolor	5 skolor
Skolan arbetar systematiskt för vårdnadshavarens inflytande i elevens skolgång.	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr		1 skola	7 skolor	3 skolor
Stadsdel Väster		7 skolor	3 skolor	
Stadsdel Öster ⁵⁸		4 skolor	5 skolor	
Borås stad		12 skolor	15 skolor	3 skolor

⁵² Sparsörskolorna har inte gjort någon bedömning då man tagit emot nyanlända i förskoleklass

⁵³ Sjömarkensskolan saknas i underlaget

⁵⁴ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁵⁵ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁵⁶ Daltorp 7-9 saknas i underlaget

⁵⁷ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁵⁸ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

När det gäller rutiner för skolinledning finns i stadsdelen Norr en samstämmig bild av att det fungerar i liten grad med ett undantag av en skola som tar emot relativt många nyanlända elever, även i Väster görs en högre bedömning på de skolor som har ett större mottagande av nyanlända. Också i stadsdelen Öster placerar sig de skolor högst som har störst mottagande av antal nyanlända.

Rektorer (20 skolor) bedömer att det fungerar i hög grad eller mycket hög grad att elev och vårdnadshavare får återkommande information om skolans värdegrund, mål och arbetssätt. Här är det skolor i stadsdelen Väster som sticker ut genom att flertalet anger att detta fungerar i liten grad. Generellt görs en lägre bedömning på frågan om skolan arbetar systematiskt för vårdnadshavarens inflytande i elevens skolgång och som ett exempel på detta kan nämnas att ungefär hälften av skolorna i stadsdelen Öster bedömer att man är bättre på återkommande information än på systematiskt arbete med vårdnadshavarens inflytande i elevens skolgång.

Skolan utvärderar och utvecklar regelbundet förutsättningar för att eleven ska få SVA-undervisning, modersmålsundervisning och studiehandledning	Fungerar inte alls	Fungerar i liten grad	Fungerar i hög grad	Fungerar i mycket hög grad
Stadsdel Norr		4 skolor	5 skolor	2 skolor
Stadsdel Väster		5 skolor	5 skolor	
Stadsdel Öster ⁵⁹		4 skolor	3 skolor	2 skolor
Borås stad		13 skolor	13 skolor	4 skolor

17 av 30 skolor menar att skolan i hög eller mycket hög grad utvärderar och regelbundet utvecklar förutsättningar för att eleven ska få SVA-undervisning, modersmålsundervisning och studiehandledning. Störst spridning är det i stadsdelarna Norr och Öster.

Analys

Mottagande

22 av 30 skolenheter menar att det fungerar i liten grad eller inte alls att man tar en utgångspunkt i gällande allmänna råd (AR) för nyanlända elever⁶⁰ när det gäller en generell mottagningsplan. Nu är nytt AR på gång så småningom, eftersom skollagen skrevs om 2010, men utifrån rektorers bedömning om skolans generella mottagningsplan utgår från AR kan man ändå se att nu gällande allmänna råd inte har eller har haft något större genomslag i vår organisation. En förklaring till detta kan vara att Borås Stad under senare tid har haft en stor mottagning av nyanlända och skolor som tidigare inte behövt fundera på detta har lite grann överraskats och blivit utmanade i sina rutiner. Skolor med stor respektive ingen eller liten vana av att ta emot nyanlända finns i samtliga stadsdelar. Här finns mycket som skolor kan lära av varandra. Grundsärskolan tar emot få elever och i de fallen sker det alltid efter en individuell planering tillsammans med CFL. Eleven finns i grundsärskolan under 6 månader för att prova skolformen och då görs också utredning under tiden. Några skolor som t ex Sjöboskolan och Bodaskolan har även använt CFL för att få respons på sin mottagningsplan. Ett erfarenhetsutbyte inom stadsdelen skulle också kunna vara ett sätt att utveckla rutiner och dra nytta av varandras kunskaper.

En annan aspekt i mottagning av nyanlända handlar om vilka skolor som tar emot dessa elever. I underlaget finns sex skolor, i stadsdelarna Väster och Öster, som inte tagit emot nyanlända elever till sina skolor. En rektor ställer i underlaget en fråga som handlar om integration och möjlighet till god kunskapsutveckling för alla elever. Frågan är viktigt utifrån integrationsaspekten att

⁵⁹ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁶⁰ Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever (2008)

fundera över om vi vill ha skolor som har en mycket hög andel elever med annat modersmål eller om mottagandet ska spridas till fler skolor. Det ska kanske vara en rättighet för alla skolor att ta emot nyanlända elever.

Utöver erfarenhetsutbyten mellan skolor är det också viktigt att fundera över de utvecklingsområden som Skolinspektionen⁶¹ beskriver och lyfter fram när det gäller utbildningen för nyanlända elever. I en litteraturöversikt tar de fram tre utvecklingsområden:

- 1) En adekvat **kartläggning** av enskilda nyanlända elevers bakgrund och kunskaper. Denna ska ske tidigt och ligga till grund för den nyanlända elevens placering och studieplan. Den ska vidare bygga på individuella styrkor och förmågor och inte, som Skolinspektionen menar ofta vara fallet, på antaganden om brister och kollektiva brister.
- 2) En **organisation och planering** av utbildningen för nyanlända elever som tar sin utgångspunkt i den ursprungliga kartläggningen. Liksom kartläggningen bör studiegången så långt som möjligt utformas med hänsyn till den unika individens situation. Underlaget bör även fortlöpande revideras.
- 3) En utökad och effektiviserad **samverkan** mellan kommuner och andra myndigheter, mellan olika kommuner och mellan olika skolor. Samverkan är viktig för att kunna tillgodose behoven av kvalificerad undervisning på modersmål och i svenska som andra språk.

Skolinspektionen ser i sin kvalitetsgranskning⁶² att sökandet efter organisatoriska lösningar som snarare utgår från att de ska passa alla nyanlända elever snarare än att ha varje elevs enskilda behov som utgångspunkt, riskerar att skapa avstånd mellan den kommunala organisationen och undervisningen i ordinarie klass. Även i Allmänna råd (AR)⁶³ framgår att det bör finnas riktlinjer för mottagande som också förtydligar nödvändigheten av olika individanpassade lösningar både i skolan och i kommunen; riktlinjerna ska alltså inte bara handla om organisatoriska lösningar. Här finns skäl att fundera över lösningar som gjorts och görs i Borås Stad och vilka utgångspunkter dessa har haft och har. Det är naturligtvis så att det behöver finnas en samling rutiner för att hantera mottagande av nyanlända i en kommun, men det behövs också utrymme för lösningar utifrån elevers individuella behov. Centrum för flerspråkigt lärande (CFL) har sedan starten arbetat med att både skapa en grundstruktur av rutiner och samtidigt varit flexibla i lösningar utifrån frågor man får från enskilda skolor. På vilka sätt dessa perspektiv kan samverka, och inte kollidera, behöver diskuteras vidare.

Förberedelseklasser

I och med att CFL kom till 2011 så avvecklades förberedelseklasserna till stora delar ute på skolorna. Idag finns ca 70-80 elever i snitt i förberedelseklasser på CFL, vilka numera går betydligt längre än de få veckor det blev inledningsvis 2011 även om individens behov kan styra hur lång tid det blir. Tanken är att integrera eleverna i reguljär undervisning så fort som möjligt. När trycket under senare tid ökat på skolorna att ta emot många nyanlända har dock förberedelseklasser eller liknande grupper återuppstått på en del skolor. Här kan vi se att det finns en risk att elevperspektivet kan komma i kläm då en elev som gått i förberedelseklass på CFL kan komma att hamna i förberedelseklass (eller liknande) på den mottagande skolan. Detta kan skapa frustration hos eleven då denne tror att man kommer till en skola för att delta i vanlig undervisning.

⁶¹ Litteraturöversikt 2012 Dnr 400-2012-5760

⁶² Skolinspektionens granskning Utbildningen för nyanlända elever 2014:3

⁶³ Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever (2008)

Det finns säkert en del goda skäl till förberedelseklassen, men man kan också problematisera den som fenomen. I en studie som belyser andraspråkslärande⁶⁴ dras slutsatsen att förberedelseklassen tenderar att bli en miljö med starkt stöd men i längden innebär det en svag utmaning för eleven. Den vanliga klassen blir i sin tur det motsatta: en miljö präglad av för stor utmaning med bristande stöttning. Bunar⁶⁵ som forskar på nyanländas lärande gör reflektionen att elever som gått i förberedelseklass kanske är segregerade i början men blir lättare integrerade i framtiden, eftersom de inte har lika stora kunskapsluckor och alltså lättare når målen. Medan elever som integreras i den ordinarie undervisningen redan från början kan halka efter pga. stora kunskapsluckor och lättare riskerar att slås ut och då bli segregerade i framtiden. I förarbetena till den proposition om nyanländas undervisning som riksdagen tar ställning till i december 2014 föreslås att rektor får fatta beslut om att en nyanländ elev delvis ska undervisas i förberedelseklass. Det är nytt med tanke på att det idag inte finns författningsstöd för förberedelseklasser, utan man har använt bestämmelserna om särskild undervisningsgrupp för att skapa dessa grupper. Undervisningen i förberedelseklass ska enligt förslaget ses som en introduktion till den svenska skolan för nyanlända elever och eleven ska också skyndsamt få en tillhörighet till den undervisningsgrupp som han eller hon normalt ska undervisas i. I förslaget föreslås att den tid en elev undervisas i förberedelseklass inte får överstiga ett år, om det inte finns särskilda eller synnerliga skäl då tiden i så fall kan förlängas till maximalt två år.⁶⁶ Skolinspektionen⁶⁷ konstaterar i sin granskning att det inte är tillräckligt att skapa en särskild undervisningsgrupp för förberedelseundervisning; kärnan handlar istället om hur undervisningen utformas i förberedelseklassen. Det man sett i sin granskning är att den första tiden i skolan ägnas åt isolerad färdighetsträning i svenska språket och att det sker endast lite undervisning i olika ämnen där elevens kunskapsutveckling stimuleras. Skolinspektionen säger också att ju längre det är mellan förberedelseklassen och skolans övriga undervisning, både organisatoriskt och i tid, desto mindre kunskap om eleven förs över från mottagande lärare till de lärare som undervisar i ordinarie klass. Det betyder att lärare i ordinarie klass inte kan ta tillvara den kunskap som skapats kring den enskilde eleven i planering av undervisningen.

En forskningsöversikt⁶⁸ visar på brister i riktlinjer och oklarheter när det gäller vad som avgör att en elev övergår till ordinarie klass. Det handlar om brister i samarbete mellan t ex lärare och modersmåls lärare, lärare i förberedelseklass och lärare i ordinarie klass eller på bristande intresse hos lärare och rektorer. Forskningsöversikten lyfter vidare att de bästa resultaten når man genom att låta eleverna starta sin introduktion i en förberedelseklass men med en tydlig planering som innehåller tydliga mål och att eleven integreras i den ordinarie undervisningen på en gång. Här påpekas dock att den kritiska delen i processen är hur övergången sker från förberedelseklass till ordinarie undervisning.

Vad ovanstående får för konsekvenser för Borås Stads rektorer, lärarkollegiet, mottagande lärare och lärare i ordinarie undervisning behöver analyseras mera. Vi behöver diskutera frågan bortom organisationsperspektivet och se hur detta kan påverka synen på t ex det inkluderande perspektivet och på språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen. För att lärare ska ha förutsättningar att ge nyanlända elever en god undervisning krävs att vi diskuterar detta på olika nivåer både kollegialt, i skolan och i Borås Stad. Detta lyfter också Skolinspektionen⁶⁹ när de säger att det

⁶⁴ Steget från förberedelseklass en utmaning för nyanlända (forskningsartikel - Skolverket)

⁶⁵ Professor vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet Nyanlända och lärande – en forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan (Vetenskapsrådet 6:2010)

⁶⁶ Departementsskrivelse 2013:6

⁶⁷ Skolinspektionens granskning: Utbildningen för nyanlända elever 2014:3

⁶⁸ Bunar: Nyanlända och lärande

– en forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan (Vetenskapsrådet 6:2010)

⁶⁹ Skolinspektionens granskning: Utbildningen för nyanlända elever 2014:3

krävs en tydlig linje av ansvar och förväntningar kring nyanlända elevers utbildning på alla nivåer, som i vårt fall är CFL, rektor, lärarkollegiet och undervisande lärare.

Kartläggning

Bland våra skolor finns ingen entydig bild av kopplingen mellan hur många nyanlända man tar emot och hur väl skolan utvecklat kartläggning av nyanlända elevers kunskaper. Den erfarenhet och kunskaper de skolor som bedömt att de ligger på nivå 3 behöver dock tas tillvara. Flera skolor har lång erfarenhet när det gäller detta och området är en viktig aspekt i mottagandeprocessen. Inför placering i grundsärskolan görs alltid en pedagogisk utredning och det är samma rutin som gäller för nyanlända elever. Det är en bärande tanke i all undervisning att utgå från var eleven befinner sig och där möta eleven med utmaningar. Skolinspektionens granskning⁷⁰ visar att det behövs bättre kartläggningar av nyanländas kunskaper. I sin granskning skriver de att några av de granskade skolorna har bra ansatser, men att ingen gör tillräckliga kartläggningar. De lyfter fram fem framgångsfaktorer för att skapa en god utbildning för nyanlända elever:

- 1) Gör tidigt en ordentlig kartläggning över elevens kunskaper och erfarenheter.
- 2) Anpassa undervisningen till det kartläggningen kommer fram till.
- 3) Ge de nyanlända eleverna den studiehundledning på modersmålet de behöver.
- 4) Språkinläring måste ske i alla ämnen, alla lärare måste vara språklärare.
- 5) Ta fram gemensamma strategier. Lämna inte ansvaret till enskilda lärare.

När det gäller kartläggning av elevers kunskaper så har det senaste årens stora flyktingströmmar påverkat även mottagningssituationen i Borås Stad. Från början fanns ett s.k. introduktionsstöd från CFL på 5 timmar/vecka i 5 veckor för varje nyanländ som började på skolan. När fler nyanlända kom utvecklades detta mer till att bli ett kartläggningsstöd för skolan under våren 2014. CFL upplever dock inte att studiehundledarna har använts till detta i någon större utsträckning. Man kan därför fundera vidare på hur denna går till på de skolor som bedömt sig på nivå 2 utifrån t ex tillgång till språkkompetens. Kartläggningen av nyanlända elevers kunskaper är mycket viktig för att veta hur man ska arbeta vidare med den enskilde eleven. Vi kan inte se några samband mellan hur väl rektor bedömer att skolan kartlägger elevers kunskaper och hur många elever man tar emot på dessa skolor. De skolor som kommit längst kan vara de skolor som tar emot få elever och inte behöver lägga så mycket tid på att organisera kartläggning av dessa elever, men det kan också handla om skolor som tar emot relativt många elever och har utarbetade rutiner för detta. Båda förklaringarna är giltiga. En slutsats man skulle kunna dra är dock att Borås Stad behöver se över hur pedagogiska kartläggningar bör gå till och också lyfta goda exempel.

Skolintroduktion

Det verkar vara ett mönster att de skolor som har större erfarenhet på området också skattar sig högre när det gäller rutiner för skolintroduktion. CFL har i uppdrag att följa upp placeringarna, men har dock inte haft möjlighet att göra detta. Allmänna råden⁷¹ lyfter att det är angeläget att samverka med familjen sker i dialog och att se att föräldrarna är en tillgång inte bara när det gäller kunskaper om det egna barnet utan också när det gäller kunskaper och erfarenheter av skolan och samhället i ursprungslandet. I rektorers bedömning kan vi se att flertalet menar att information till föräldrar fungerar i hög eller mycket hög grad, men när det kommer till att arbeta för att öka föräldrars inflytande så har man inte på alla skolor kommit riktigt lika långt. Tendensen är mest tydlig i stadsdelen Öster. Det är naturligtvis en skillnad mellan att informera och att involvera och både språk och den föreställning föräldrar har om skolan kan vara ett hinder man behöver komma förbi.

⁷⁰ Skolinspektionens granskning: Utbildningen för nyanlända elever 2014:3

⁷¹ Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever (2008)

Undervisning i svenska som andra språk (SVA)

SVA-undervisning

1. SVA-undervisningen ges till de flesta elever som behöver det. SVA-perspektivet genomsyrar undervisningen i flera ämnen. Skolan strävar efter att stödja ämneslärare med SVA-kompetens. SVA-lärare samarbetar med andra ämneslärare, modersmålslärare och föräldrarna.
2. SVA-undervisningen ges till elever som behöver det. SVA-perspektivet genomsyrar undervisningen i de flesta ämnen. Ämneslärare kan få stöd av SVA-lärare när de behöver det. SVA-lärare har ett aktivt samarbete med andra ämneslärare, modersmålslärare och föräldrarna.
3. SVA-perspektivet genomsyrar undervisningen i alla ämnen och alla lärare jobbar på ett språkutvecklande sätt. Ämneslärare får kontinuerligt stöd av SVA-lärare. SVA-lärare har ett välfungerande samarbete med andra ämneslärare, modersmålslärare och med föräldrarna.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr ⁷²	2 skolor	3 skolor	3 skolor		1 skola
Stadsdel Väster	2 skolor	9 skolor	1 skola	2 skolor	
Stadsdel Öster ⁷³	5 skolor	1 skola	3 skolor		2 skolor
Borås stad	9 skolor	13 skolor	7 skolor	2 skolor	3 skolor

Spridningen när det gäller SVA-undervisning är stor i Borås Stad. De skolor som bedömts ligga på nivå 3 har olika förutsättningar när det gäller antal elever som läser SVA, två av skolorna har många SVA-elever och en skola har endast en sådan elev.

Legitimerade SVA-lärare

1. Skolan strävar efter att ha legitimerade SVA-lärare.
2. Skolan tillgodoser behovet av legitimerade SVA-lärare till en viss del.
3. Skolan tillgodoser behovet av legitimerade SVA-lärare.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr ⁷⁴	4 skolor		2 skolor		3 skolor
Stadsdel Väster	1 skola	3 skolor	6 skolor	3 skolor	1 skola
Stadsdel Öster ⁷⁵	3 skolor		3 skolor	4 skolor	1 skola
Borås stad	8 skolor	3 skolor	11 skolor	7 skolor	5 skolor

Endast 5 skolor av 34 tillgodoser behovet fullt ut när det gäller legitimerade SVA-lärare. Spridningen är mycket stor mellan skolorna.

Kompetensutveckling av lärare som arbetar med SVA-undervisning

1. Skolan har en kompetensutvecklingsplan för lärare som undervisar i SVA.
2. Skolan har en aktuell kompetensutvecklingsplan för lärare som undervisar i SVA. Kompetensutvecklingen sker efter skolans behov.
3. Lärare som undervisar i SVA kompetensutvecklas kontinuerligt och skolan kvalitetssäkrar och utvecklar SVA-undervisningen utifrån den senaste forskningen.

⁷² Asklandaskolan och Erikslundskolan saknas i underlaget

⁷³ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁷⁴ Asklanda och Erikslund saknas i underlaget

⁷⁵ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

	Har ingen plan för kompetensutveckling	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr ⁷⁶	4 skolor	3 skolor			2 skolor	
Stadsdel Väster	6 skolor	3 skolor	2 skolor	2 skolor	1 skola	
Stadsdel Öster ⁷⁷		6 skolor		3 skolor		2 skolor
Borås stad	10 skolor	12 skolor	2 skolor	5 skolor	3 skolor	2 skolor

10 skolor av 34 har ingen plan för kompetensutveckling av SVA-lärare. De två skolor som i stadsdelen Öster bedömts ligga på nivå 3 är Ekarängskolan och Fjärdingskolan som har en hög andel elever med annat modersmål.

Analys

Språkutvecklande arbetssätt

De 5 skolor som ligger på nivå 3 eller på väg mot nivå 3 när det gäller SVA-undervisningen är alla F-6-skolor och vi kan inte i underlaget utläsa orsaker till att ingen av 7-9-skolorna bedöms ligga högre än nivå 2 där skillnaden till nivå 3 handlar om SVA-perspektivet genomsyrar undervisningen i de flesta ämnen, och inte alla. Detta gäller även de 20 övriga F-6 skolorna. I rapporten för två år sedan uttryckte flera rektorer att ekonomiska anpassningar omöjliggör att alla elever som behöver läsa enligt kursplanen svenska som andraspråk erbjuds att göra det fullt ut. I årets rapport anger rektorer däremot inga särskilda skäl i kommentarerna men vi kan konstatera att 22 skolor inte bedömer sig vara på nivån som säger att SVA-undervisning ges till elever som behöver det. Detta är ett bekymmer då elever som har ett annat språk än svenska som modersmål har rätt att läsa ämnet.⁷⁸

Utifrån våra resultat, att endast 5 skolor bedöms ligga på nivå 3 när det gäller undervisning i SVA, ser vi att vi också behöver tala mer om ett språkutvecklande arbetssätt, så att vi inte bara talar om ämnet svenska som andraspråk och att det är genom att erövra svenska språket som eleven utvecklar sina kunskaper. Det kan ju också vara det motsatta att genom att eleven utvecklar sina kunskaper erövrar man också det svenska språket. Forskningen⁷⁹ pratar om vikten att ha ett språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen och man menar att det gynnar alla elever att möta en undervisning som både är språk- och kunskapsutvecklande, men är nödvändigt för flerspråkiga elever.

I en amerikansk forskningsöversikt⁸⁰ om flerspråkiga elevers lärande i olika skolämnen sammanfattas det i ett antal punkter vad som gynnar flerspråkiga elevers lärande i olika skolämnen. Det handlar om att lärare:

- betonar läsning och skrivande
- betonar muntlig framställning, lyssnande och visualiseringar
- betonar tankemässigt krävande uppgifter
- känner till och kan analysera språket i sitt ämne
- fokuserar på en medveten utveckling av ordförrådet i ämnet
- förstår vilka texter som är ämnestypiska och vad som kännetecknar dem
- undervisar om vad som utmärker olika texter i ämnet

⁷⁶ Asklanda och Erikslund saknas i underlaget

⁷⁷ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Åsperedskolan saknas i underlaget

⁷⁸ Skolförordningen 5kap 14§

⁷⁹ Skolverket: Greppa språket, 2012

⁸⁰ Refereras i Skolverket: Greppa språket, 2012 (Meltzer, Hamann: Meeting the Literacy Development Needs of Adolescent English Language Learners Through Content-Area Learning - PART TWO: Focus on Classroom Teaching and Learning Strategies, 2005)

- undervisar om olika lärandestrategier.
- använder olika typer av formativ bedömning av elevernas prestationer
- skapar en elevcentrerad klassrumsmiljö.

Ovanstående punkter skulle kunna vara delar av det som Hajer och Meestringa⁸¹ beskriver att skolor behöver ta fram, nämligen en språkpolicy som visar på både språkliga och ämnesmässiga mål för undervisningen. En sådan policy innefattar också hur lärare ska samverka kring elevers språk- och kunskapsutveckling. Den innefattar också en plan för kompetensutveckling för alla lärare i detta perspektiv.

Vi ser inte i vårt underlag att det finns den sortens dokument på skolorna, men behovet tydliggörs bland annat i att några skolor lyfter behovet av större samarbete med modersmåls lärare för att få ett välfungerande samarbete. Det bör dock betonas att det inte är själva dokumentet i sig som är det viktiga utan de förhållningssätt och strategier man beslutat arbeta efter för att utveckla ett språkinriktat arbete på skolan.

Kompetens

Årets bedömning av hur väl skolan tillgodoser tillgången på legitimerade SVA-lärare skiljer sig inte nämnvärt mot läget för två år sedan. Det är fortfarande endast en handfull skolor som tillgodoser behovet av legitimerade SVA-lärare på skola. CFL⁸² märker av detta också då det kommer förfrågningar om studiehandledning i svenska som bottnar i att skolor saknas SVA-kompetens. Skolverkets statistik säger att behörigheten i Borås Stad är 41 procent.⁸³ Här kan naturligtvis finnas en felkälla i att legitimationer inte har utfärdats ännu och att man därför valt att göra en lägre bedömning, men detta är troligtvis inte huvudorsaken. På skolor där det finns många elever som läser SVA blir lärares kompetens en viktig fråga. I våra resultat ser vi att 10 skolor av 34 inte har någon plan för kompetensutveckling av SVA-lärare. Flera forskare⁸⁴ säger att den professionelle läraren är avgörande för att eleven ska nå skolframgång genom att utveckla ett välfungerande språk. En sådan lärare behöver vara både ämneskunnig, ämnesdidaktiskt skicklig och medveten om språkets betydelser för att elevens kunskaper utvecklas i det egna ämnet. Forskarna pekar också på skolledarens ansvar för skolans pedagogiska utveckling och därmed behöver de vara väl insatta i frågorna.

När vi talar om kompetens behöver vi också synliggöra alla lärares behov av utökad kompetens på området. Här finns ett stort behov att fylla. Bodaskolan som varit involverad i ett Skolverksprojekt har som en del haft ett intensivt arbete kring detta. Här finns erfarenheter som behöver spridas och tas tillvara även för andra skolor.

⁸¹ Språkinriktad undervisning, 2010

⁸² Centrum för flerspråkigt lärande

⁸³ SIRIS lå 13/14

⁸⁴ Skolverket: Greppa språket, 2012

Som en hjälp i den fortsatta analysen kan följande frågeställningar på olika nivåer vara en hjälp i utvecklingsarbetet

Arbetslaget

Planeras, genomförs och anpassas undervisningen efter den nyanlända elevens förutsättningar och behov? Anpassas innehåll, struktur och arbetsformer efter den nyanlända elevens individuella förutsättningar och behov?

Utgår undervisningen från en kartläggning av elevens kunskaper och erfarenheter, samt annan relevant information?

Rektor

Vilka rutiner har vi för pedagogiska kartläggningar?

Utgår undervisningen från en kartläggning av elevens kunskaper och erfarenheter, samt annan relevant information?

Tillhandahåller skolan studiehandledning och annat särskilt stöd, anpassat efter elevens förutsättningar och behov?

Är de former i vilka undervisningen bedrivs anpassade efter den nyanlända elevens förutsättningar och behov?

Uttrycker lärarna höga förväntningar på elevens förmågor och resultat?

Visar de lärare som eleverna möter i undervisningen ett gemensamt synsätt på engagemang och ansvar för eleverna?

Hur arbetar vi för att utveckla ett språkutvecklande förhållnings- och arbetssätt i alla ämnen?

Huvudman

Hur säkerställer vi kompetensutveckling i språkutvecklande arbetssätt för samtliga lärare, som undervisar elever med annat modersmål än svenska?

Hur arbetar vi för att varje skola tar fram sin språkpolicy?

Modersmålsundervisning

Skollagen föreskriver att en elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskaper i språket. Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.⁸⁵ En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar sådan undervisning, och det finns en lämplig lärare.⁸⁶

Vårterminen 2014 genomfördes modersmålsundervisning i 34 olika språk (29 språk HT 2012) i kommunens grundskolor för sammanlagt 1875 elever (1448 elever HT 2012). Grundsärskolan har en kultur som uppmuntrar elever att anmäla sig till modersmålsundervisning. Modersmålsundervisning i romani har bara kunnat erbjudas i perioder då det har varit svårigheter att rekrytera lärare.

Sedan Borås Stad 2011 förändrade organisationen för modersmålsundervisning med inrättandet av Centrum för flerspråkigt lärande (CFL) har antalet elever som läser modersmål ökat.

Nedanstående tabeller utgår från de skolor som har elever med annat modersmål i sin verksamhet.

⁸⁵ 10 kap. 7 § skollagen

⁸⁶ 5 kap. 10 § skolförordningen

Modersmålsundervisning – samverkan

1. Skolan arbetar aktivt med att skapa mötes- och samarbetsplatser för klass/ämneslärare, lärarna i modersmål och elev och vårdnadshavare. Syftet är att höja måluppfyllelsen i skolans alla ämnen.
2. Skolan, CFL och elev och vårdnadshavare har ett utvecklat samarbete kring modersmålsundervisningen. Det påverkar måluppfyllelsen positivt i många ämnen.
3. Skolan, CFL och elev och vårdnadshavare har ett utvecklat och aktivt samarbete kring modersmålsundervisningen. Det avspeglas i måluppfyllelsen i alla ämnen och redovisas som en framgångsfaktor i skolornas egna kvalitetsredovisningar.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr	9 skolor	1 skola			
Stadsdel Väster ⁸⁷	4 skolor	6 skolor			
Stadsdel Öster ⁸⁸	4 skolor		5 skolor		
Borås stad	17 skolor	7 skolor	5 skolor		

Av 29 skolor uppger 17 att de saknar ett utvecklat samarbete kring modersmålsundervisningen med CFL, elev och vårdnadshavare. Rektorererna har här skattat sig något lägre än 2012 men menar att de arbetar aktivt med att skapa mötes- och samarbetsplatser för klass- och ämneslärare, lärarna i modersmål och elev och vårdnadshavare och att syftet är att höja måluppfyllelsen i skolans alla ämnen. 5 skolor anser att man har nått ett utvecklat samarbete mellan skolan, CFL och elev och vårdnadshavare kring modersmålsundervisningen vilket påverkar måluppfyllelsen positivt i många ämnen.

I sina kommentarer uttrycker ett flertal rektorer att det är svårt att få till ett samarbete med modersmålslärarna. Det faktum att lärare i modersmål har undervisning på flera olika skolor, att de inte tillhör den enskilda skolenheten samt att det i flera fall är undervisning som elever får någon annanstans än på den egna skolan försvårar samverkan. På några enheter har modersmålslärare i de stora språken heltid på en skola, ibland utfyllt med studiehandledning. Att på så sätt ha modersmålslärare närvarande hela tiden underlättar samverkan.

Modersmålsundervisning – organisation och förhållningssätt

1. Skolans ledning och personalen tycker att modersmålsundervisningen är en viktig del av skolans verksamhet. Lärarna visar intresse för flerspråkiga elevers kunskapsutveckling i modersmålet. Elever som är berättigade att läsa modersmål blir informerade i tid och får möjligheten att anmäla sig till undervisningen.
2. Skolans ledning och personalen har ett förhållningssätt som uppmuntrar eleverna till flerspråkighet. Lärarna visar intresse och följer upp elevers kunskapsutveckling i modersmålet. Skolan beskriver för föräldrarna och eleverna varför det är viktigt att delta i modersmålsundervisningen
3. Skolans ledning och personalen har rutiner som grundas på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. Det innebär att eleverna uppmuntras att läsa sitt modersmål och använda det på ett naturligt sätt i passande sammanhang. Skolan gör aktiva insatser i god tid inför anmälan till modersmålsundervisning så att alla elever som är berättigade att läsa anmäler sig.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr	1 skola	1 skola	7 skolor	1 skola	
Stadsdel Väster	1 skola	3 skolor	4 skolor	3 skolor	
Stadsdel Öster ⁸⁹		3 skolor	1 skola	1 skola	4 skolor

⁸⁷ Sandgård har valt att ej besvara frågan

⁸⁸ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

Borås stad	2 skolor	7 skolor	12 skolor	5 skolor	4 skolor
-------------------	-----------------	-----------------	------------------	-----------------	-----------------

I sina självskattningar uppger rektorer på 21 av 30 skolor att skolledning och personal har ett förhållningssätt som uppmuntrar eleverna till flerspråkighet och att lärarna visar intresse och följer upp elevers kunskapsutveckling i modersmålet. Skolan beskriver för föräldrarna och eleverna varför det är viktigt att delta i modersmålsundervisningen. 30 procent av skolorna bedöms inte ha nått dit.

I stadsdelen Öster finns 4 skolor där man har rutiner som grundas på aktuell forskning och beprövad erfarenhet där eleverna uppmuntras att läsa sitt modersmål och alla elever som är berättigade att läsa anmäler sig.

Grundsärskolan har en tradition att uppmuntra till deltagande i modersmålsundervisningen.

Modersmålsundervisning/undervisningslokaler

1. Lokaler håller relativt dålig standard t.ex. yta och kvalitet är inte så väl anpassade till arbetsätt som läroplanen föreskriver.
2. Lokaler håller relativt god standard t.ex. yta och kvalitet är relativt väl anpassade till arbetsätt som läroplanen föreskriver.
3. Lokaler håller god standard t.ex. yta och kvalitet är väl anpassade till arbetsätt som läroplanen föreskriver.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr		2 skolor	5 skolor		3 skolor
Stadsdel Väster	3 skolor	1 skola	3 skolor		2 skolor
Stadsdel Öster ⁹⁰			2 skolor		7 skolor
Borås stad	3 skolor	3 skolor	10 skolor		12 skolor

12 av 28 skolor framhåller att lokalerna håller god kvalitet och är väl anpassade till arbetsätt som läroplanen föreskriver. Där rektorer i en del fall kommenterar lokalernas låga kvalitet påpekar man att det gäller för alla undervisningslokaler på enheten. Modersmålslärare kan ibland ha svårigheter att få tillträde till lektionssalar tidigt på dagen. För att eftersträva att undervisningen kommer i direkt anslutning till skoldagen för de yngre eleverna kan det ibland vara svårt att få tillgång till klassrum då de ofta fungerar som arbetsrum för klasslärarna.

Modersmålsundervisning – organisation övrigt

Undervisningstiden är inlagd i skolans schemalägningsprogram	Ja	Nej
Stadsdel Norr	2	8
Stadsdel Väster ⁹¹	1	11
Stadsdel Öster ⁹²		9
Borås stad	3	28
Elevers närvaro/frånvaro registreras i relevanta skolprogram (t.ex. Dexter)	Ja	Nej
Stadsdel Norr	9	1
Stadsdel Väster ⁹³	2	8

⁸⁹ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁹⁰ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁹¹ En skola har givit två svar

⁹² Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁹³ Särilaskolan saknas i underlaget

Stadsdel Öster ⁹⁴	6	3
Borås stad	17	12
Skolan har rutiner om hur skriftliga omdömen i modersmål ska hanteras	Ja	Nej
Stadsdel Norr ⁹⁵	9	
Stadsdel Väster	8	3
Stadsdel Öster ⁹⁶	5	3
Borås stad	22	6
Skriftliga omdömen i modersmål tas upp vid elevens utvecklingssamtal	Ja	Nej
Stadsdel Norr	10	
Stadsdel Väster	10	1
Stadsdel Öster ⁹⁷	5	5
Borås stad	25	6
Rutiner finns för att säkerställa att elever i behov av särskilt stöd får detta även i modersmålsundervisningen	Ja	Nej
Stadsdel Norr	6	4
Stadsdel Väster	3	8
Stadsdel Öster ⁹⁸	2	6
Borås stad	11	18

Systemansvariga i Borås Stad meddelar att samtliga skolor utom Bergdalskolan har modersmålsundervisningen inlagd i skolans schemalägningsprogram. Rektorernas bild är att det enbart är 3 av 31 skolor som har fungerande rutiner. När det gäller frånvaroregistrering fungerar det enligt rektorerna på 17 av 29 skolor att elevernas frånvaro från modersmålsundervisningen registreras i Dexter.

På 6 skolor saknas rutiner för hur skriftliga omdömen i modersmål ska hanteras. Vad gäller återkoppling så kan vi se en klar förbättring sedan 2012; på 25 skolor tas modersmålet upp på utvecklingssamtalet. Bland de 6 som inte gör det finns såväl skolor med många som med få elever med annat modersmål än svenska.

På 18 av 29 skolor ges elever i behov av särskilt stöd inte detta stöd i modersmålsundervisningen. CFL säger att det förekommer att elever med problem avbryter modersmålsstudierna för att fokusera på andra ämnen. Det kan förklara varför särskilt stöd förekommer i liten utsträckning. Grundsärskolans elever får det stöd de behöver i modersmålsundervisningen.

Modersmålsundervisning	Borås				Riket totalt			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
andel (%) berättigade elever	24,4	25,3	25,8	28,3	20,5	20,7	20,5	22,9
andel (%) berättigade elever som deltar	44,3	.	43,3	51,9	55,3	54,7	53,7	53,7
andel (%) elever som deltar	10,8	0	11,2	14,7	11,3	11,3	11	12,3
andel (%) elever som deltar utanför	86,7	.	99,3	100	56,6	52,8	54,9	58,4

⁹⁴ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁹⁵ Erikslundskolan saknas i underlaget

⁹⁶ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

⁹⁷ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget, en skola har givit två svar

⁹⁸ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Äsperedskolan saknas i underlaget

timplanbunden tid								
-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Källa: Skolverkets jämförelsedatabas

Borås har liksom tidigare år större andel elever berättigade till modersmålsundervisning än riket totalt. Trots satsningarna i Borås stad sedan 2011 med en kraftig ökning är det ändå färre av de berättigade eleverna som deltar jämfört med riket. I Borås genomförs modersmålsundervisningen utanför timplanbunden tid.

Analys

Det är glädjande att så många elever i Borås Stad deltar i modersmålsundervisning. Sedan 2010 har andelen berättigade som deltar ökat med 7,6 procentenheter. I Borås finns 4 skolor som arbetar i enlighet med styrdokumentet när det gäller modersmålsundervisningen; dessa fyra enheter finns i stadsdel Öster och de har rutiner som grundas på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. Eleverna uppmanas att läsa sitt modersmål och alla elever som är berättigade att läsa anmäler sig.

Det finns berättigade elever som blir utan modersmålsundervisning då det inte blir en tillräckligt stor grupp eller då fungerande skolskjuts saknas. Totalt i Borås stad deltar drygt hälften av de berättigade. Det innebär att det är närmare 1500 elever som inte har den modersmålsundervisning som de har rätt till. Ett språk som skulle vara en resurs såväl ur ett personligt som ur ett samhällsligt perspektiv. Hur kan vi organisera arbetet för att ta vara på dessa möjligheter?

Fortfarande finns mycket kvar att utveckla för att få ett fungerande samarbete kring elever med annat modersmål än svenska. Vilken kvalitet finns i modersmålsundervisningen? Hur kan vi utveckla ämnet? Hur kan vi nå modersmåls lärarna med den kompetensutveckling som lärare får i Borås Stads lässatsning? Hur når vi in till övriga lärare med andraspråksperspektiven på lärande? I en rapport från 2010 beskriver Skolinspektionen⁹⁹ hur modersmålsundervisningen i skolan ofta sker vid sidan av den ordinarie undervisningen och utan att samverka. De påpekar att även där det finns positiv inställning och förståelse för modersmålets betydelse blir det ofta ”någon annans ansvar”. Det blir tydligt i hur skolan följer upp elevens utveckling i modersmålet, hur det sällan återkopplas på utvecklingssamtal och hur det inte ges tid till den samverkan mellan lärare och modersmåls lärare som lärarna önskar.

Schemaläggning av undervisningstiden i modersmål i skolans schemaprogram är en indikator på att undervisningen i ämnet är integrerad i skolans system. Att det av rektorerna uppfattas som att det sker på enbart 3 skolor kan tolkas som en signal att modersmålet är något som inte hänger ihop med den övriga skolan. Frånvaroregistrering i Dexter fungerar inte fullt ut ännu och det kan behövas utbildning för de lärare som ska rapportera.

⁹⁹ Skolinspektionens rapport 2010:16

Som en hjälp i den fortsatta analysen kan följande frågeställningar på olika nivåer vara en hjälp i utvecklingsarbetet

Arbetslaget

Hur kan vi utveckla samverkan mellan modersmållärare och övriga lärare så att modersmålsundervisningen får ett samband med undervisningen i övriga ämnen och blir en likvärdig del i elevens totala undervisning?

Hur kan vi organisera arbetet för att ta vara på de möjligheter modersmålet - ett extra språk - ger?
Hur kan vi arbeta för att bli mångsidiga i vårt arbete för hur eleven kan erbjudas modersmålsundervisning?

Rektor

Hur kan rektor organisera så att ordinarie lärare och modersmållärare får bättre möjlighet att samverka?

Hur kan rektor följa upp att varje elev får möjlighet att utvecklas? Hur kan vi säkerställa att elevers frånvaro från modersmålsundervisning registreras på samma sätt som för övrig undervisning? Hur kan vi säkerställa att modersmålsundervisning ingår i elevens utvecklingssamtal?

Huvudman

Vilken kompetensutveckling behövs för att lärare ska ta ansvar för att det finns ett fungerande
Hur kan vi skapa förutsättningar för samarbete kring elevens hela kunskansutveckling?

Studiehandledning på modersmålet

Studiehandledning på modersmål ska bidra till att eleven når de kunskapskrav som minst ska uppnås i det eller de ämnen där ett stödbehov konstaterats. Studiehandledningen är beroende av hur undervisningen lagts upp av ämnesläraren och vilka moment i kursplanen eller ämnesplanen som handledningen ska beröra. Samverkan mellan studiehandledaren och ämnesläraren är central om studiehandledningen ska ge önskvärt resultat.

I skollagen (3 kap. 6–12 §§) regleras det särskilda stöd som skolan ska ge elever som riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör, men om det finns särskilda skäl kan man ge det enskilt eller i en annan undervisningsgrupp. Det är rektors ansvar att se till att skolan snabbt utreder elevens behov och utarbetar ett åtgärdsprogram om det behövs.

Studiehandledning på modersmålet regleras i 5 kap. 4 § skolförordningen:

En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl.

Motsvarande bestämmelse finns i 9 kap. 9 § gymnasieförordningen¹⁰⁰.

Studiehandledning på modersmålet

1. Skolan har en plan för tidigt upptäckt av elevers behov av studiehandledning på modersmålet. Åtgärdsprogram upprättas om eleven behöver studiehandledning på modersmålet. Studiehandledning är inskrivet i åtgärdsprogrammet.

¹⁰⁰ Ur Skolverket stödmaterial Studiehandledning på modersmålet

2. Skolan arbetar med att utveckla formerna för tidigt upptäckt av elevers behov av studiehandledning på modersmålet. Åtgärdsprogrammet följs upp och utvärderas. Tid finns för lärarna att planera tillsammans med modersmålslärarna. En pedagogisk planering för studiehandledningen tas fram och målen följs upp och utvärderas efter varje period.
3. Skolan arbetar aktivt och framgångsrikt med elever i behov av studiehandledning på modersmålet. Tid avsätts för lärarna att planera tillsammans med modersmålslärarna. Studiehandledning följs systematisk upp, utvärderas och omfördelas vid behov. Det är tydligt att eleverna utvecklas mot målen.

	1	På väg mot	2	På väg mot	3
Stadsdel Norr	3 skolor	7 skolor	1 skola		
Stadsdel Väster	7 skolor	6 skolor	1 skola		
Stadsdel Öster ¹⁰¹		5 skolor	4 skolor	1 skola	1 skola
Borås stad	10 skolor	18 skolor	6 skolor	1 skola	1 skola

På 2 skolor, Fjärding och Dalsjö 4-9, skattar rektorerna att de ska ha nått fram till, eller vara på väg mot, att arbeta aktivt och framgångsrikt med elever i behov av studiehandledning på modersmålet och där tid avsätts för lärarna att planera tillsammans med modersmålslärarna. I de övriga rektorernas kommentarer framgår att de låga skattningarna i några fall förklaras av att studiehandledning förekommer i liten grad då behoven är små. Flera rektorer lyfter att det finns elever som inte får det stöd de behöver och påpekar att det har blivit svårare att få studiehandledning jämfört med vårterminen 2014. Att kvaliteten på studiehandledningen hänger ihop med vilken svenska som andraspråksresurs som finns på den enskilda skolan lyfts av en rektor som blivit av med sin SVA-lärare. En rektor framhåller att elever som kommer till och som är nyanlända är i regel i behov av studiehandledning.

Det är svårt att få loss tid till att samplanera. CFL vittnar om att lärare uttrycker att de inte har tid men att de vill samverka med modersmålslärare i högre utsträckning. Pedagogisk plan saknas i många fall. En viss otydlighet finns på en del håll kring vad som utgör studiehandledning på modersmålet. En tydlig beskrivning av vad stödet innebär behöver kommuniceras ut till skolorna. En skola som har strävat efter att organisera samverkan är Fjärdingskolan som lagt fast tid för samplanering tillsammans med de modersmålslärare som är engagerade i elevernas studiehandledning.

Grundsärskolan har inget behov av studiehandledning på modersmålet.

Överlämning/övergång

På vilka sätt uppmärksammas elever med annat modersmål i samband med överlämning/övergång? Alla rektorer refererar till de rutiner som gäller för alla elever och många hänvisar till enhetens handlingsplan för övergångar och Borås stads blankett för övergångar. 5 rektorer i stadsdel Väster lyfter samverkan med CFL vid övergångar.

Analys

Sedan organisationen förändrades i och med att CFL inrättades och studiehandledning finansieras centralt har antalet elever med studiehandledning ökat avsevärt. Studiehandledning är lagstadgat och sedan CFL:s start har det varit en ambition att ge studiehandledning på modersmålet till alla elever som behöver. Under läsåret 2013/14 har mer än 410 elever deltagit i studiehandledning. Läsåret 2011/12 var motsvarande siffra 169 elever. Inför höstterminen 2014 har det stora antalet

¹⁰¹ Kerstingårdsskolan, Tummarpskolan, Åsperedskolan saknas i underlaget

nyanlända och begränsade resurser gjort att man behövt minska på det introduktionsstöd/kartläggningsstöd som till och med våren 2014 givits de första veckorna när eleven är ny på skolan. Resurserna har i samråd med områdescheferna för skola fördelats på de skolor som tar emot flest elever med annat modersmål än svenska. Det innebär att en del skolor blir utan. Totalt motsvaras det av 8 heltidstjänster och de skolor som tar emot ett litet antal elever har inte kunnat få det stöd som de fick förra läsåret. Det blir ett dilemma då studiehandledning är en lagstadgad insats som eleven ska få om rektor bedömer att det finns behov, men pengarna har hållits inne centralt för att göra det möjligt att ge studiehandledning till alla. Så rektor ska se till att eleven får rätt stöd, men har inga pengar avsatta. Rektorer identifierar behoven, söker studiehandledning för elever men får ingen då spelreglerna har ändrats. Här följer vi inte lagens krav. Det är viktigt med en god kommunikation kring detta så att eleverna får det stöd de behöver. Det är också angeläget att fundera över vilka former för studiehandledning som krävs i en skola som hela tiden behöver anpassa sig till att elevantalet ändras kraftigt, ibland från den ena veckan till den andra. Skolans egen personal måste ges möjlighet att träda in och ta sitt ansvar för elevens behov i samband med studiehandledning. Tillsammans behöver man utveckla metoder för hur man bäst möter eleverna - en till en, i team, med IKT eller på andra sätt. På Fjärdingskolan genomförs nu ett försök med team på enheten från CFL utifrån att samla gemensamma behov hos enskilda elever till en undervisningsgrupp. Det är viktigt att fundera kring hur stödet från CFL kan differentieras utifrån de skiftande behov som finns på skolorna där det kan vara många elever som behöver studiehandledning på vissa enheter och enstaka elever på andra.

Som en hjälp i den fortsatta analysen kan följande frågeställningar på olika nivåer vara en hjälp i utvecklingsarbetet

Arbetslaget

Hur kan vi arbeta för att den pedagogiska planeringen ska bli tydligare och enkel att kommunicera vid studiehandledningen?

Hur kan vi arbeta för att bli mångsidiga i vårt arbete med handledning för elevens kunskapsutveckling? IKT? Grupper? Förarbete? Lärarsamarbete?

Rektor

Hur kan rektor organisera så att ordinarie lärare och studiehandledare får bättre möjlighet att samverka?

Huvudman

Vilken kompetensutveckling behövs för att lärare som ger studiehandledningen ska behärska ämnena?

Hur behöver studiehandledningen organiseras för att vara det stöd eleverna behöver när de behöver det?

Hur kan vi organisera för större stabilitet när antalet elever som behöver studiehandledning varierar kraftigt över tid?

Utvecklingsbehov

I vårt systematiska kvalitetsarbete har förskolechef och rektor ett ansvar för att lyfta utvecklingsbehov till huvudmannen. Nedanstående, grupperade i områden, är vad rektorer uttryckt vara centrala utvecklingsbehov. Dessa kan utgöra underlag för justeringar av kommande utvecklingsplan 2015.

Rektorer beskriver under denna rubrik exempel på utvecklingsbehov som man vill lyfta till huvudmannen och som handlar om kompetensutveckling, behov av samverkan, kollegialt lärande eller behov av gemensamma insatser av något slag.

Kompetensutveckling i svenska som andraspråk

På drygt 25 procent av skolorna uttrycker rektorer framför allt i Öster och Norr att det finns ett behov av fortbildning i SVA. Ytterligare några rektorer lyfter också flerspråkighetsperspektivet i detta sammanhang.

Studiehandledning

Under denna rubrik finns olika behov. Någon rektor önskar ett förtydligande av studiehandledarrollen så att uppdraget blir tydligt, flera rektorer, framför allt i Öster, uttrycker frustration över att elever som beviljas studiehandledning av rektor inte får detta tillgodosett av CFL och efterfrågar en tydlighet i vad som gäller. Flera rektorer, framför allt i Väster, beskriver att det finns behov av studiehandledning till nyanlända elever. Rektorer efterfrågar en långsiktighet så att man kan planera för studiehandledning, vilket har sin grund i att de ekonomiska ramarna under läsåret begränsat studiehandledningen.

Samarbete med CFL

I Väster trycker rektorer på samarbete kring kartläggningar och här nämns fler ämnen och för yngre åldrar än åk 2. Rektorer menar också att samarbetet med modersmålslärarna kan utvecklas. Någon rektor önskar också kompetensutveckling i hur rutiner för mottagandet av nyanlända bör se ut. Grundsärskolan ser också ett behov av att utveckla samarbetet med CFL.

Samverkan mellan skolor – kollegialt lärande - kompetensutveckling

Samverkan handlar om utbyte av erfarenheter eller att utveckla den kulturella kompetensen hos personalen. Någon rektor lyfter också fram kollegialt lärande i form av försteläraryrträffar. Det efterfrågas en omvärldsbevakning som har ett fokus på barnens situation i de länder eleverna kommer ifrån. Det finns också behov av kunskap om den kultur eleverna har med sig från hemlandet, och som exempel nämns klansystemet i Somalia.

Till huvudmannen ställs också en fråga som handlar om att skolors andel av elever med invandrarbakgrund har ökat mycket på några få år, exemplet är Ekarängskolan som ökat sin andel från 70 procent till 80. Vill huvudmannen ha ”invandrarskolor” i Borås?

Gymnasieskola och vuxenutbildning

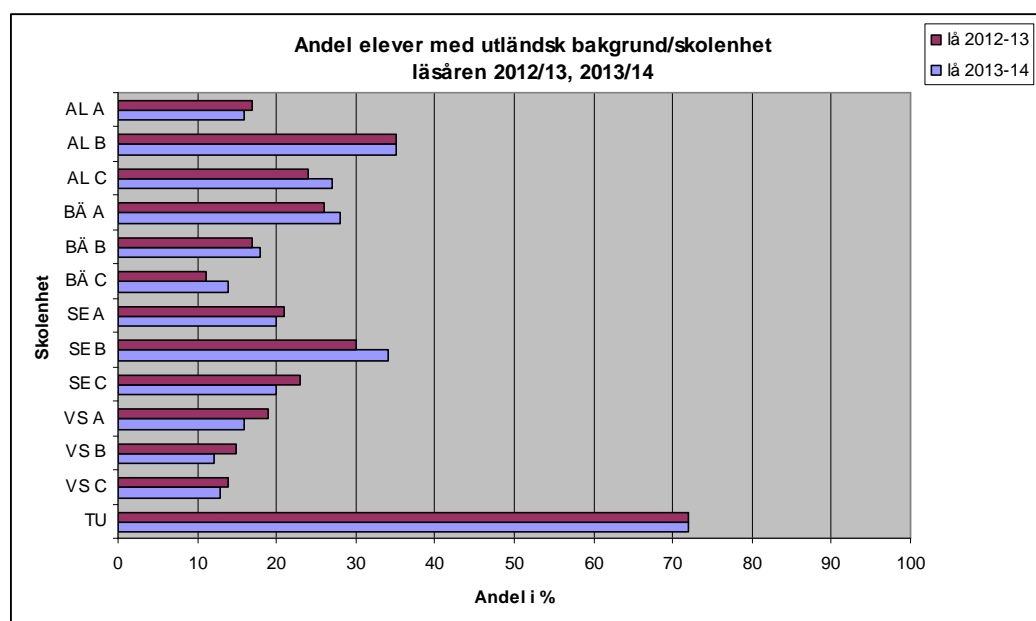
Elever med utländsk bakgrund

Med utländsk bakgrund avses dels elever som är födda utomlands, dels elever som är födda i Sverige men vars båda föräldrar är födda utomlands. Inom Utbildningsförvaltningens gymnasieskolor uppgick andelen elever med utländsk bakgrund till totalt 25 procent läsåret 2012/13, vilket är två procentenheter högre än läsåret före och över rikets snitt som var 23 procent. Läsåret 2013/14 var andelen 23 procent i Borås, och i riket.

Samtliga skolor och skolenheter inom förvaltningen präglas av mångfald även om andelen elever med utländsk bakgrund varierar såväl mellan skolenheterna som på programmen. Skolverket redovisar statistiken från och med 2011 skolenhetsvis. De kommunala gymnasieskolorna Almås (AL), Bäckäng (BÄ), Sven Erikson (SE) och Viskastrand (VS) är indelade i tre skolenheter som vardera leds av en rektor. Tullengymnasiet (TU) är egen skolenhet, liksom Bergslenagymnasiet.

Utländsk bakgrund/skolenhet i %	läsår 2012-13	läsår 2013-14
AL A	17	16
AL B	35	35
AL C	24	27
BÄ A	26	28
BÄ B	17	18
BÄ C	11	14
SE A	21	20
SE B	30	34
SE C	23	20
VS A	19	16
VS B	15	12
VS C	14	13
TU	72	72

Källa: Skolverket, SIRIS

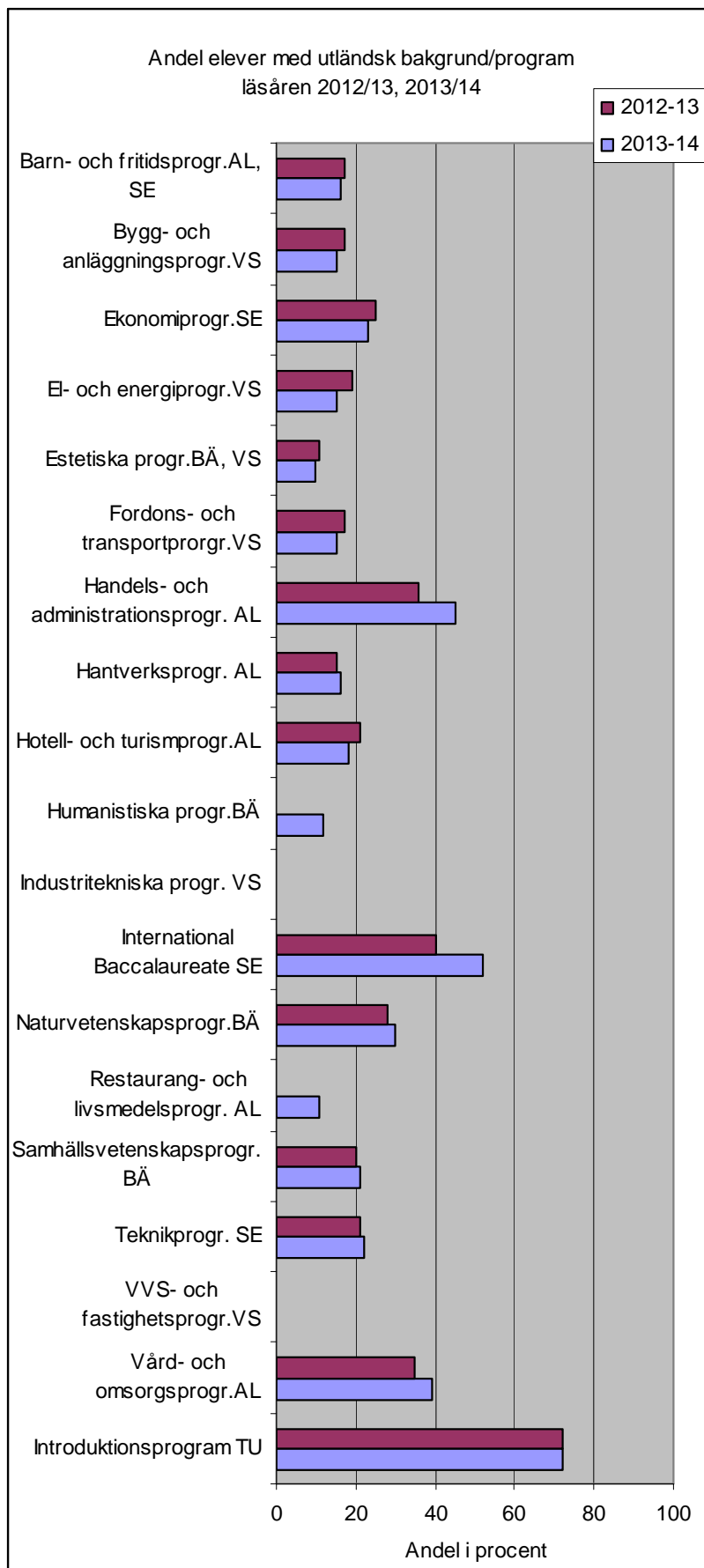
Inom de olika programmen är det introduktionsprogrammen på Tullengymnasiet som har högst andel elever med utländsk bakgrund. Många av eleverna är nyanlända eller relativt nyanlända och börjar sin skolgång på ett introduktionsprogram. Det internationella programmet International Baccalaureate (IB) på Sven Eriksonsgymnasiet har också hög andel elever med utländsk bakgrund. Av de nationella programmen har Handel- och administrationsprogrammet på Almåsgymnasiet hög andel elever med utländsk bakgrund, läsåret 2013/14 nästan hälften av eleverna. På de övriga programmen i gymnasieskolan är andelen varierande med lägst andel på Humanistiska och Estetiska programmen. På program med färre än tio elever med utländsk bakgrund redovisas inte det statistiska utfallet.

Utländsk bakgrund i % per program	Läsår 2012-13	Läsår 2013-14
Barn- och fritidsprogr.AL, SE	17	16
Bygg- och anläggningsprogr.VS	17	15
Ekonomiprogr.SE	25	23
El- och energiprogr.VS	19	15
Estetiska progr.BÄ, VS	11	10
Fordons- och transportprogr.VS	17	15
Handels- och administrationsprogr. AL	36	45
Hantverksprogr. AL	15	16
Hotell- och turismprogr.AL	21	18
Humanistiska progr.BÄ	..	12
Industri tekniska progr. VS
International Baccalaureate SE	40	52
Introduktionsprogram TU	72	72
Naturvetenskapsprogr.BÄ	28	30
Restaurang- och livsmedelsprogr. AL	..	11
Samhällsvetenskapsprogr. BÄ	20	21
Teknikprogr. SE	21	22
VVS- och fastighetsprogr.VS
Vård- och omsorgsprogr.AL	35	39

Källa: Skolverket, SIRIS

.. Färre än tio elever. Statisk redovisas inte.

AL Almås, BÄ Bäckäng, SE Sven Erikson, VS Viskastrand.

Källa: Skolverket SIRIS

Nyanlända elever

Gemensamt för alla nyanlända barn och ungdomar är att de har flyttat till Sverige och att de har rätt till utbildning. Denna rätt gäller oavsett skälet till att barn och ungdomar har kommit till Sverige. I dag finns det ingen enhetlig definition av nyanlända elever. I Skolverkets allmänna råd (2008) definieras gruppen som: ”elever som inte har svenska som modersmål och inte heller behärskar det svenska språket och som anländer nära skolstarten eller under sin skoltid i grundskolan, gymnasieskolan eller motsvarande skolformer”. Den definition av en nyanländ elev som anges i de allmänna råden inkluderar dock inte elever som har grundläggande kunskaper i svenska. Det finns inte heller en bortre tidsgräns för hur länge en elev kan betraktas som nyanländ.

Från och med 1 januari 2016 föreslås en lagändring träda i kraft avseende definitionen av nyanlända elever. Då ska med nyanländ avses ”den som har varit bosatt utomlands och som numera är bosatt här i landet eller ska anses bosatt här och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det kalenderår då han eller hon fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.”

- **Mottagning av nyanlända elever**

Alla nyanlända elever i Borås Stad anmäls till Centrum för flerspråkigt lärande, CFL. För mottagning av nyanlända elever i gymnasieåldern ansvarar Tullengymnasiet. Vid mottagandet använder skolan en generell mottagningsplan som utgår från Skolverkets allmänna råd. Därutöver har skolan en individuell mottagningsplan för varje elev.

- **Kartläggning av nyanlända**

Borås Stads Centrum för flerspråkigt lärande, CFL, kartlägger alla nyanlända elever, oavsett ålder. För nyanlända elever i gymnasieåldern gör CFL kartläggningen av elevens modersmål. Elevens kunskaper i svenska, matematik och engelska kartläggs av Tullengymnasiet. Med utgångspunkt i elevens tidigare skolbakgrund görs kartläggning även i ytterligare ämnen. Elevens kunskapsutveckling i svenska utvärderas och följs upp kontinuerligt.

- **Skolintroduktion**

Skolintroduktionen för de nyanlända eleverna i gymnasieskolan sker på Tullengymnasiet enligt välutvecklade rutiner. Skolan utvärderar och utvecklar regelbundet förutsättningar för att eleven ska få svenska som andraspråksundervisning, modersmålsundervisning och studiehandledning. Även informationen till eleven om skolans värdegrund, mål och arbetssätt fungerar i hög grad. Information till elevens vårdnadshavare lämnas bland annat vid föräldramöten och med hemskickad, skriftlig information. Föräldradeltagandet är relativt lågt vid föräldramöten, dock är det vanligt att omyndig elevs vårdnadshavare deltar vid utvecklingssamtal. En relativt stor andel av skolans elever är myndiga. De elever som kommer till Sven Eriksonsgymnasiet IB¹⁰²-program, en internationell, engelskspråkig utbildning, får en individuellt anpassad introduktion på skolan och på programmet.

Svenska som andraspråksundervisning, SVA

Enligt gymnasieförordningen får en elev som har ett annat språk än svenska som modersmål läsa svenska som andraspråk som gymnasiegemensamt eller gymnasiesärskolegemensamt ämne i stället för svenska. Eleven får då läsa svenska som individuellt val.¹⁰³

¹⁰² International Baccalaureate

¹⁰³ Gymnasieförordningen 4 kap 11 §

Skolverket anger att ämnet svenska som andraspråk ger elever med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla sin kommunikativa språkförmåga. Ett rikt språk är en förutsättning för att inhämta ny kunskap, klara vidare studier och ta aktiv del i samhälls- och arbetslivet. Det är också genom språket som vi uttrycker vår personlighet och interagerar med andra människor i olika situationer. Ämnet bidrar till att eleverna stärker sin flerspråkiga identitet och tillit till sin egen språkförmåga, samtidigt som de får en ökad respekt för andras språk och andras sätt att uttrycka sig.¹⁰⁴

Elevantal

I gymnasieskolan läser innevarande läsår totalt 299 elever svenska som andraspråk. Högst antal elever finns på Tullengymnasiet (135) och lägst på Viskastrandsgymnasiet (10), vilket speglar totala andelen elever med utländsk bakgrund på skolorna. Almåsgymnasiet har 62 elever, Bäckängsgymnasiet 43 och Sven Eriksonsgymnasiet 49 elever som läser svenska som andraspråk. På Bergslenagymnasiet, som har särskoleutbildningar, finns inga elever som läser svenska som andraspråk under innevarande termin.

Undervisning

En självskattning om svenska som andraspråksundervisning har genomförts på skolorna. Skattningen bygger på skolledningens bedömning av vilken av tre kvalitetsnivåer, där tre är den högsta, som kännetecknar skolan som helhet. I självskattningen bedömer tre skolor att de finns på kvalitetsnivå 1 som innebär att de *flera* eleverna som behöver SVA-undervisning får det, att SVA-perspektivet genomsyrar undervisningen i *flera* ämnen, att skolan strävar efter att stödja ämneslärare med SVA-kompetens och att SVA-lärare samarbetar med andra ämneslärare, modersmålslärare och föräldrarna. På kvalitetsnivå 2 återfinns två skolor. På dessa får *alla* elever som behöver SVA-undervisning. Vidare genomsyrar SVA-perspektivet undervisningen i de *flera* ämnen och ämneslärare kan vid behov få stöd av SVA-lärare samt att samarbetet mellan lärare och med hemmet är aktivt. En skola är på väg att nå den högsta kvalitetsnivån, 3, som kännetecknas av att skolans *alla lärare* jobbar på ett språkutvecklande sätt i *alla ämnen* och att det finns ett väl fungerande samarbete inom skolan och med hemmet.

Organisation

SVA-organisationen har också genomlysts i självskattningen. På skolor med stor andel elever som har SVA-undervisning organiseras undervisningen utifrån detta faktum. På andra skolor parallellläggs undervisningen i regel med undervisningen i svenska.

Behörighet

Behörighetsgraden hos lärarna som undervisar i SVA är hög. Avseende kompetensutveckling för SVA-lärarna visar självskattningen att kompetensutvecklingsplan finns för denna lärarkategori i likhet med övriga lärare.

Vuxenutbildningen

En stor del av vuxenutbildningens elever har ett annat modersmål än svenska (42 % av eleverna 2013 var utrikes födda enligt Skolverkets statistik) och stora delar av verksamheten syftar just till att ge elever kunskaper i svenska språket. Exempel på särskilda insatser riktade till elever med annat modersmål är läs- och skrivinlärning på SFI och arbete med språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen på grundläggande vuxenutbildning och gymnasial teoretisk utbildning.

Läs- och skrivinlärning på SFI

¹⁰⁴ <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sva?tos=gy&subjectCode=SVA&lang=sv>

Inom SFI erbjuds elever med somaliska och dari som modersmål läs- och skrivundervisning på modersmålet för dem som behöver det. Arbetet bedrivs på försök under två år med medel från sociala investeringsfonden. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för att klara kurser på SFI och grundläggande vuxenutbildning. Arbetet är av betydelse ur ett skolformsövergripande perspektiv då man bedömer att satsningen kan ge föräldrar som idag har mycket begränsade möjligheter att stödja sina barns skolgång bättre förutsättningar för detta.

Språkutvecklande arbetssätt

Inom grundläggande och teoretisk gymnasial utbildning har ett utvecklingsarbete påbörjats för att bättre möta elever med annat modersmål än svenska. Arbetet innefattar bl a hur man inom varje ämne arbetar med det svenska språket för att eleven lättare ska kunna tillgodogöra sig ämnesinnehåll samtidigt som språkförmågan utvecklas så att möjligheten till analys och reflektion i ämnet stärks.

Modersmålsundervisning

Skollagen föreskriver att elever som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas undervisning i detta språk förutsatt att språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har goda kunskaper i språket. De fem nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är undantagna kravet att språket ska vara dagligt umgängesspråk i hemmet. I gymnasieskolan får modersmålsundervisning anordnas som individuellt val, utökat program, eller som ersättning för undervisning i andra språk än svenska, svenska som andraspråk och engelska.¹⁰⁵

Enligt Skolverket gagnar goda kunskaper i modersmålet lärandet av svenska, andra språk och andra ämnen i och utanför skolan. Ett rikt och varierat modersmål är betydelsefullt för att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden. Modersmålet är också en värdefull tillgång vid internationella kontakter.¹⁰⁶

Elevantal

I förvaltningens gymnasieskolor fick sammanlagt 316 elever modersmålsundervisning i 17 olika språk läsåret 2013/14. Året före var antal språk lika många medan elevantalet uppgick till 361. Av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska anordnades modersmålsundervisning i ett av språken, finska. I jiddisch och romani chib finns efterfrågan om undervisning men lärare saknas. I de övriga nationella minoritetsspråken har modersmålsundervisning inte efterfrågats.

- **Modersmålsundervisning – organisation och förhållningssätt**

Självskattning

En självskattning avseende modersmål har genomförts på skolorna. Skattningen bygger på skolledningens bedömning av vilken av tre kvalitetsnivåer, där tre är den högsta, som kännetecknar skolan som helhet. En skola är på väg att nå och två skolor har nått kvalitetsnivå 2 som innebär att skolans ledning och personalen har ett förhållningssätt som uppmuntrar eleverna till flerspråkighet. Lärarna visar intresse och följer upp elevers kunskapsutveckling i modersmålet. Skolan beskriver för föräldrarna och eleverna varför det är viktigt att delta i modersmålsundervisningen. Två skolor är på väg att nå och en har nått den högsta kvalitetsnivån, 3, som kännetecknas av att skolans ledning och personalen har rutiner som grundas på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. Det innebär att eleverna uppmuntras att läsa sitt modersmål och

¹⁰⁵ Skollagen 15 kap 19 §, 18 kap 19 §

¹⁰⁶ <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/moe?tos=gy&subjectCode=moe&lang=sv>

använda det på ett naturligt sätt i passande sammanhang. Skolan gör aktiva insatser i god tid inför anmälan till modersmålsundervisning så att alla elever som är berättigade att läsa anmäler sig. Flera skolor kommenterar att eleverna ansöker till modersmålsundervisning i samband med ansökan till gymnasieskolan. Eleven kan även ansöka till undervisningen i gymnasieskolan.

Förbättringsåtgärd/Utvecklingsbehov: Säkerställa anmälningsförfarandet till modersmålsundervisningen, i samarbete med Centrum för flerspråkigt lärande, CFL. Involvera grundskolornas studie- och yrkesvägledare i arbetet.

Lokaler

I självskattningen efterfrågas också kvaliteten på undervisningslokalerna för modersmålsundervisningen. Alla skolor anger att skolans lokaler finns på den högsta kvalitetsnivån, 3, innebärande att lokalerna håller god standard t.ex. yta och kvalitet är väl anpassade till arbetssätt som läroplanen föreskriver. Enligt uppgifter från CFL anordnas modersmålsundervisning i gymnasieskolans lokaler enligt följande:

Språk	Skola
Arabiska	AL, BÄ, SE, TU, VS
Dari	BÄ, TU
Kinesiska	SE
Kurdiska	BÄ
Persiska	BÄ
Polska	BÄ
Ryska	BÄ
Somaliska	AL, BÄ, TU
Vietnamesiska	SE
Serbiska	BÄ

I övriga språk samordnas undervisningen med grundskolan och bedrivs i grundskolans lokaler.

• **Modersmålsundervisning – organisation övrigt**

Schemaläggning, frånvaro, betyg

Systemen för schemaläggning samt inrapportering av frånvaro och betyg innefattar även modersmålsundervisningen på fyra skolor. På de övriga skolorna är detta ett förbättringsområde. Samtliga skolor anger att det finns rutiner för hur betygssättning i modersmål ska hanteras. Vid utvecklingssamtalen som enligt skollagen¹⁰⁷ ska hållas varje termin ska eleven få en samlad information om sin kunskapsutveckling och studiesituation i alla ämnen, således i förekommande fall även modersmål. En skola anger att detta sker, på övriga skolor är detta ett förbättringsområde. Flera skolor efterfrågar ett mer utvecklat samarbete med modersmålslärarna och med CFL.

Förbättringsåtgärd: Säkerställa i samarbete med CFL att elevers frånvaro från modersmålsundervisning registreras på samma sätt som för övrig undervisning på alla skolor och att modersmålsundervisning ingår i elevens utvecklingssamtal.

Stöd i modersmål

Elever som riskerar att inte nå målen i något ämne har rätt till stöd i alla ämnen, inklusive

¹⁰⁷ Skollagen 15 kap 20 §, 17 kap 20 §, 18 kap 20 §

modersmål. En skola anger att detta fungerar, på övriga skolor är det ett förbättringsområde.

Förbättringsåtgärd: Säkerställa att alla elever får det stöd de behöver, oavsett ämne.

Studiehandledning på modersmålet

Enligt gymnasieförordningen ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. Om det finns särskilda skäl, får en elev som har rätt till modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet ges studiehandledning på det språket i stället för modersmålet. Studiehandledning på modersmål är således en av de insatser man kan sätta in för elev som behöver stöd att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.¹⁰⁸

I Borås Stad är det genom Centrum för flerspråkigt lärande, CFL, som studiehandledningen organiseras. Det är elevens skola som ansöker om studiehandledning hos CFL. Till ansökan ska åtgärdsprogram och en pedagogisk planering för studiehandledningen bifogas. Planeringen för studiehandledning ska innehålla utvärderingsbara mål och ska sträcka sig för hela ansökt period. I vanliga fall beviljas en period på 5 veckor i början. Efter den beviljade perioden görs en utvärdering av insatsen. I samband med utvärdering kan man ansöka om förlängd studiehandledning. Studiehandledning kan beviljas även för kortare eller längre perioder.

Elevantal

Antal elever som har studiehandledning på modersmålet är numerärt lågt. En skola anger att de har två elever som har detta stöd och att två elever tillkommer inom kort. På en annan skola pågår utredning för denna insats. Övriga skolor har i nuläget inga elever som har behov av studiehandledning på modersmålet.

Självskattning

En självskattning avseende studiehandledning på modersmål har genomförts på skolorna. Skattningen bygger på skolledningens bedömning av vilken av tre kvalitetsnivåer, där tre är den högsta, som kännetecknar skolan som helhet. Två skolor har nått kvalitetsnivå 2 som innebär att skolan arbetar med att utveckla formerna för tidigt upptäckt av elevers behov av studiehandledning på modersmålet. Åtgärdsprogrammet följs upp och utvärderas. Tid finns för lärarna att planera tillsammans med modersmålslärarna. En pedagogisk planering för studiehandledningen tas fram och målen följs upp och utvärderas efter varje period.

En skola är på väg att nå den högsta kvalitetsnivån, 3, som kännetecknas av att skolan arbetar aktivt och framgångsrikt med elever i behov av studiehandledning på modersmålet. Tid avsätts för lärarna att planera tillsammans med modersmålslärarna. Studiehandledning följs systematisk upp, utvärderas och omfördelas vid behov. Det är tydligt att eleverna utvecklas mot målen. Tre skolor återfinns på kvalitetsnivå 1: Skolan har en plan för tidigt upptäckt av elevers behov av studiehandledning på modersmålet. Åtgärdsprogram upprättas om eleven behöver studiehandledning på modersmålet. Studiehandledning är inskrivet i åtgärdsprogrammet.

Någon skola anger att efterfrågat behov av studiehandledning på modersmålet inte har kunnat tillgodoses på grund av att lärare saknats i det efterfrågade språket.

Fortsatt utvecklingsbehov: Att studiehandledning på modersmålet används som stödåtgärd när eleven behöver det.

¹⁰⁸ Gymnasieförordningen 9 kap 9 §

- **Överlämning/övergång**

Vid övergångar mellan grund- och gymnasieskola är utgångspunkten att elever som är i behov av särskilt stöd ska uppmärksammas och information ska överlämnas mellan skolformerna. Information, inklusive dokumentation, delges mottagande gymnasieskola, enligt upparbetade rutiner. Det praktiska ansvaret för överlämningar inom gymnasieskolan har specialpedagogerna.

En kvalitetsbedömning, i form av en självskattning, om övergångarna mellan grund- och gymnasieskola gjordes till kvalitetsrapport Undervisning 2014, som publicerades tidigare i höst. I skattningen gjorde skolledningen en bedömning av var skolan som helhet befinner sig när det gäller hur överlämnandet av information mellan skolformerna fungerar. Av skolornas bedömning kunde avläsas att alla använder det kommungemensamma dokumentet *Överlämning vid övergång för barn och elever i behov av särskilt stöd*, vilket är ett mått på att man har uppnått kvalitetsnivå 1. Definitionen för kvalitetsnivå 2 var att skolan har en plan för övergångar. Två skolor angav att de var på väg att uppnå och en skola angav att kvalitetsnivå 2 var uppnådd. Den högsta kvalitetsnivån, 3, kännetecknas av att den information man får vid överlämnandet utgör underlag för planering kring den enskilda eleven och av att återkoppling sker till avlämnande verksamhet. Tre skolor var vid tidpunkten för självskattningen på väg mot denna högsta kvalitetsnivå.

Utvecklingsbehov: Området övergångar, som utgör underlag för planering och organisation av utbildningen såväl för enskild elev, som klass och i vissa fall även skolenhet och skola, behöver fortsatt utvecklas utifrån de enskilda skolornas nulägesbeskrivningar.

Utvecklingsbehov

Utvecklingsbehov som har identifierats av och på skolorna inom området elever med utländsk bakgrund. Utvecklingsbehoven berör främst samarbetet och samverkan med Centrum för flerspråkigt lärande, CFL.

- Samarbetet och kunskapsöverföringen mellan modersmållärarna och klassföreståndare, samt övriga lärare behöver utvecklas. En gemensam plattform behöver formas. Modersmållärarna använder sig inte av lärplattformen PingPongs modul Mål och framsteg, som är avsedd för att skapa en helhetsbild över elevens studiegång och kunskapsutveckling. Detta är en stor brist och sätter hinder i vägen för kommunikation om modersmålsundervisningen i samband med utvecklingssamtal. Ett bättre helhetsgrepp behövs.
- Särskolans elever har svårt att delta i en annan/främmande grupp på en annan skola. De behöver undervisning i egna grupper.
- Modersmållärarna behöver ökad systemkompetens, exempelvis frånvarorapportering, betygssättning etc.
- Ett närmare samarbete med Centrum för flerspråkigt lärande, CFL, efterfrågas för att få bättre kvalitet och ett mer rättssäkert lärande för eleverna då det gäller modersmålsundervisning och framför allt studiehandledning på modersmålet.
- Språk- och ämneskompetens när det gäller studiehandledning på modersmålet måste säkerställas av CFL.
- Mer resurser behövs till nyanlända elever, för att kunna erbjuda dessa mer undervisning i fler ämnen. De statsmedel som kommer till kommunen för ensamkommande och i form av etableringsbidrag borde i mycket högre grad gå till utbildning/skola.

Uppföljning av mål för utvecklingsområdet Elever med utländsk bakgrund i utvecklingsplanen 2011-2015, Bildningsstaden Borås

Mål

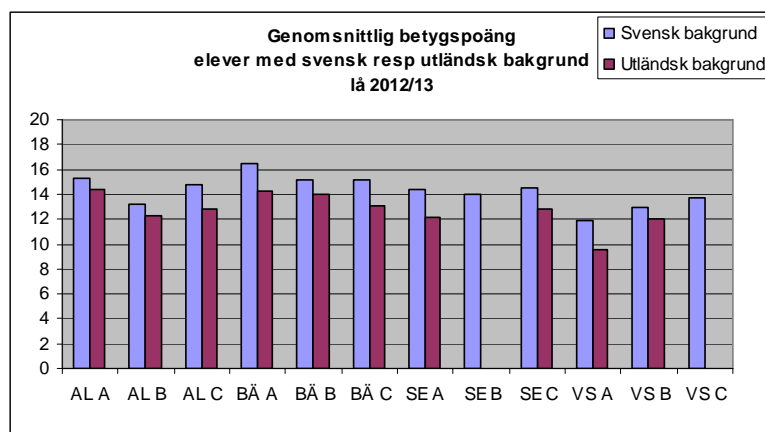
1. Genomsnittlig betygspoäng, högskolebehörighet och fullföljd utbildning inom fyra år för andelen elever med utländsk bakgrund ökar.

Utbildningsresultat för elever med svensk respektive utländsk bakgrund finns inte längre att tillgå på skolnivå eller kommunnivå hos Skolverket. I stället redovisas resultaten på *skolenhetsnivå*. I de fyra kommunala gymnasieskolorna, Almås, Bäckäng, Sven Erikson och Viskastrand, finns vardera tre skolenheter. Nedan tabeller visar resultaten för läsåret 2012/13. På grund av Skolverkets ändringar i redovisningsmodellen kan jämförelse inte göras med tidigare år. Resultatet på skolenhetsnivå för läsåret 2013/14 kommer tidigast i december 2014. Också som en följd av Skolverksändringarna finns inte resultat för fullföljd utbildning inom fyra år fullt ut för alla skolenheter och därför redovisas inte detta utfall.

I jämförelse mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund kan avläsas att i de olika skolenheterna är den genomsnittliga betygspoängen genomgående högre för elever med svensk bakgrund jämfört med elever som har utländsk bakgrund. I två skolenheter var andelen elever med utländsk bakgrund så liten att statistikuppgift inte finns att tillgå.

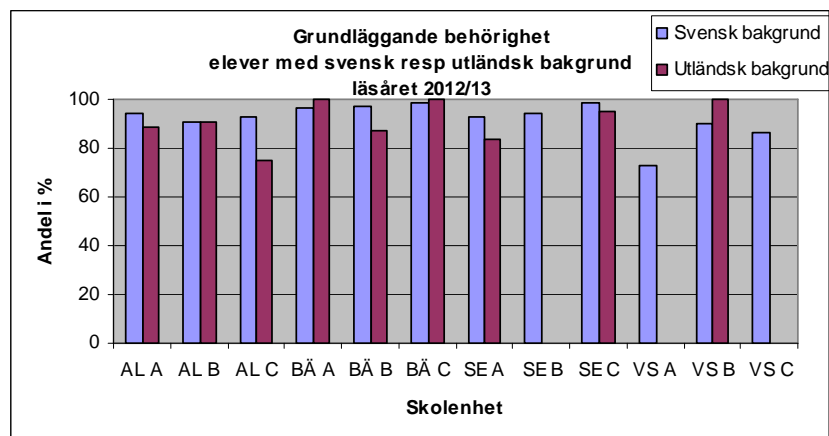
Lsåret 2012/13			Lsåret 2012/13		
Genomsnittlig betygspoäng			Grundläggande behörighet		
	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	
AL A	15,3	14,4	94,1	88,9	
AL B	13,2	12,3	90,5	90,5	
AL C	14,8	12,8	93,1	75	
BÄ A	16,5	14,3	96,3	100	
BÄ B	15,2	14	97,5	87,5	
BÄ C	15,1	13,1	98,7	100	
SE A	14,4	12,1	92,6	83,3	
SE B	14	..	94,6	..	
SE C	14,5	12,8	98,6	95,2	
VS A	11,9	9,5	72,6	..	
VS B	13	12	90	100	
VS C	13,7	..	86,4	..	

Källa: Skolverket .. Färre än tio elever. Statistik redovisas inte.

Källa: Skolverket, Skolblad

När det gäller grundläggande behörighet till högskola kan man konstatera att i tre skolenheter är andelen med grundläggande behörighet högre för elever med utländsk bakgrund än för dem med svensk bakgrund. I resterande skolenheter är förhållandet det omvända. Tre skolenheter hade så låg andel elever med utländsk bakgrund att statistikuppgift inte finns att tillgå.

Källa: Skolverket, Skolblad

2. Alla nyanlända elever får en utbildning som utgår från deras kunskapsnivå

Samtliga nyanlända elever i Borås Stad anmäls till Centrum för flerspråkigt lärande, CFL. För mottagning av nyanlända elever i gymnasieåldern ansvarar Tullengymnasiet. Kartläggningen av nyanlända gymnasieelevers kunskaper i modersmålet handhas av CFL. Övrig kartläggning för undervisningsplanering sköts av Tullengymnasiet. De elever som kommer till Sven Eriksonsgymnasiet IB¹⁰⁹-program får en individuellt anpassad introduktion på skolan och på programmet.

3. Lärare har kompetens i språkutvecklande arbetssätt

På en av gymnasieskolorna, Sven Eriksonsgymnasiet, pågår ett språkutvecklande arbete som är en del i det formativa arbetssätt lärarna strävar mot. Skolan har tre svensklärare som också är förstelärare och finns representerande på varsin skolenhet. Där leder de kompetensutvecklande samtalsgrupper –lärarstudiegrupper –som har språket i alla skolans ämnen i fokus. Läsande och skrivande lyfts fram som viktiga redskap för att öka elevernas lärande och därmed måluppfyllelse. I lärarstudiegrupperna läser lärarna gemensamt litteratur som behandlar språkutvecklande arbete, t.ex. Skolverkets *Greppa språket* (2012) och Pauline Gibbons *Lyft språket, lyft tänkandet* (2010), och de prövar språkutvecklande arbetssätt i sin undervisning. Som en del i lärarstudiegruppernas arbete ingår också auskultationer med fokus på språkutvecklande arbete i klassrummen. Vid sidan av lärarstudiegruppernas arbete driver också förstelärarna ett arbete i sina respektive programlag. Där får de tid att möta hela programlaget för att diskutera och utveckla undervisningen med avstamp i den forskning som finns. Även här är ett fokus att arbeta språkutvecklande och målet är att det språkutvecklande perspektivet ska finnas med som en del i det formativa arbetssättet och det kompensatoriska uppdraget. För att möta alla elever där de är och hjälpa dem att nå sin fulla potential är det avgörande att också explicit undervisa om språket i andra ämnen än svenskämnet. På skolan pågår också ett stort informellt arbete där förstelärarna samtalar och diskuterar viktiga pedagogiska frågor tillsammans med sina kollegor. Lärarstudiegruppernas arbete har dessutom fått ringar på vattnet och det finns nu en informell fortsättningsgrupp av lärare som tillsammans vill fortsätta att mötas och diskutera språkutvecklande undervisning i sina egna ämnen.

¹⁰⁹ International Baccalaureate är en internationell, engelskspråkig utbildning,

Fortsatt utveckling

I utvecklingsplanen *Bildningsstaden Borås* är Elever med utländsk bakgrund ett av utvecklingsområdena. Arbetet i gymnasieskolorna kommer fortsatt att bedrivas i enlighet med framtagna strategier som redovisas i planen. Elevernas individuella behov av svenska som andraspråksundervisning, språkutvecklande ämnesundervisning och studiehundledning på modersmålet samt modersmålsundervisning ska tillgodoses. Varje skola har, förutom ovan gemensamma insatser, också beskrivit egna förbättringsområden och strategier för ökad måluppfyllelse i skolans utvecklingsplan. Skolorna har och kommer även fortsättningsvis ta del av och delge varandra goda exempel i arbetet med att öka måluppfyllelsen. Genomförda självskattningar och resultatredovisning i denna kvalitetsrapport utgör ytterligare underlag för skolornas fortsatta arbete.